

**Sveučilište u Zagrebu**  
**Učiteljski fakultet**  
**Odsjek za odgojiteljski studij**

**UTJECAJ RAZVODA BRAKA NA DJECU**  
**PREDŠKOLSKE DOBI**  
**Stavovi roditelja i odgajatelja**  
**Diplomski rad**

**Ana Maretić**

**Zagreb, srpanj, 2018.**  
**Sveučilište u Zagrebu**

**Sveučilište u Zagrebu**

**Učiteljski fakultet**

**UTJECAJ RAZVODA BRAKA NA DJECU  
PREDŠKOLSKE DOBI**

**Stavovi roditelja i odgajatelja**

**THE IMPACT OF DIVORCE ON PRESCHOOL CHILDREN  
Attitudes of parents and educators**

**Diplomski rad**

**Ime Prezime: Ana Maretić,**

**Mentor: Prof.dr.sc. Andreja Brajša-Žganec**

**Zagreb, srpanj, 2018.**

## Sadržaj

POPIS SLIKA .....	1
POPIS TABLICA.....	2
POPIS GRAFIKONA .....	3
Sažetak .....	4
1. UVOD .....	5
2. PREGLED LITERATURE .....	7
2.1 Roditeljstvo .....	7
2.1.1. Roditeljstvo u prošlosti.....	9
2.1.2. Suvremeno roditeljstvo .....	10
2.1.3. Izazovi suvremenog roditeljstva.....	11
2.2. Razvod braka.....	11
2.3 Utjecaj razvoda braka na djecu predškolske dobi .....	13
2.4. Uloga odgajatelja tijekom razvoda braka.....	17
2.4. Komunikacija odgajatelja i roditelja .....	19
2.5 Stavovi okoline prema razvodu .....	20
3. ISPITIVANJE UTJECAJA RAZVODA BRAKA NA DJECU PREDŠKOLSKE DOBI ..	22
3.1. Dizajn i metodologija ispitivanja .....	22
3.2 Ispitanici .....	23
3.3. Struktura uzorka .....	23
3.4. Utjecaj razvoda braka na djecu predškolske dobi .....	24
4. RURALNO I URBANO .....	35
4.1. Zaključna razmatranja nakon analize promatranih sredina .....	37
5. DISKUSIJA.....	38
6. ZAKLJUČAK .....	45
Literatura .....	46

## **POPIS SLIKA**

Slika 1. Model komunikacije o osjećajima i brigama s djetetom vrtićke dobi (ulazi u djetetov unutrašnji svijet – izlazi za dijete, mogućnost prorađivanja osjećaja i iskustva)..... 18

## POPIS TABLICA

Tablica 1. Sklopljeni i razvedeni brakovi u Hrvatskoj .....	12
Tablica 2. Spolna struktura ispitanika .....	23
Tablica 3. Dob ispitanika .....	24
Tablica 4. Stručna sprema ispitanika.....	24
Tablica 5. Najosjetljivija dob djeteta za razvod roditelja.....	24
Tablica 6. Razvod braka drugačije utječe na djecu ovisno o njihovom spolu .....	26
Tablica 7. Za djecu iz obitelji s puno verbalnih i fizičkih sukoba razvod je dobro rješenje ....	28
Tablica 8. S kime bi dijete trebalo živjeti nakon razvoda? .....	31
Tablica 9. Kako razvod braka utječe na navedena područja .....	36

## **POPIS GRAFIKONA**

Grafikon 1. Smatram da je najosjetljivija dob djeteta za razvod.....	36
--	----

## Sažetak

Ovim radom želi se ukazati na utjecaj razvoda braka na dijete predškolske dob. Razvod braka održava se sporazumnim zahtjevom oba bračna druga ili tužbom jednog od njih. Tijekom razvoda braka, kod djece nastaje osjećaj gubitka. Iz razloga što se nakon razvoda jedan od roditelja seli iz zajedničkog doma drugim riječima, dijete zapravo na neki način gubi jednog roditelja. Prema tome, postavlja se pitanje, na koji segment djetetova razvoja razvod braka ima najveći, odnosno najmanji utjecaj. Ovim istraživanjem pokazuje se u kojoj mjeri razvod braka utječe na pojedina razvojna područja kao što su dob, ekonomski status, obrazovanje, samopoštovanje.

Ključne riječi: razvod braka, razvojna područja djeteta, ekonomski status, obrazovanje

### Abstract

The purpose of this work is to highlight the impact of divorce on preschool child. The divorce is maintained by the mutual request of both spouses or the lawsuit of one of them. During divorce, children experience a sense of loss. Because of the fact that after the divorce one parent moves from the common home, in other words, the child actually in some way loses one parent, According to the question arises as to which segment of child development divorce has the greatest apropos least impact. This research shows the extent to which divorce affects certain developmental areas such as age, economic status, education, self-esteem.

Key words: divorce, development areas of the child, economic status, education

# 1. UVOD

U ovom radu biti će riječi o utjecaju razvoda braka na dijete predškolske dobi. Osvrt će biti na roditeljstvo i razvod braka. Iz literature je vidljivo da razvod braka utječe na djecu ne samo predškolske dobi već i na onu stariju. Brojni autori navode negativan utjecaj razvoda na dijete. Također provedena su i brojna istraživanja na istu temu. Neka od istraživanja biti će spomenuta u nastavku rada.

Sukladno navedenom postavlja se pitanje utječe li razvod braka negativno ili pozitivno na pojedina područja kod djeteta predškolske dobi? Stoga je osnovni predmet i cilj ovog diplomskog rada ispitati stavove roditelja i odgajatelja ima li razvod braka utjecaj na dijete predškolske dobi.

Cilj ispitivanja jest ispitati i analizirati utjecaj razvoda braka na dijete predškolske dobi. Ovo ispitivanje provedeno je na korisnicima i odgajateljima dječjeg vrtića Hrvatski Leskovac, kojeg čine podružnice „Breza“, „Vretence“, „Zvončić“, „Potočić“ i centralni objekt Hrvatski Leskovac. Konkretno, ispitivati će se utjecaj razvoda braka na određena područja djeteta kao što su dob, ekonomski status, obrazovanje, samopoštovanje.



## Izvori i metode prikupljanja podataka

Prilikom izrade rada korišteni su primarni i sekundarni izvori podataka. Izvori sekundarnih podataka su znanstvene i stručne knjige te znanstveni članci. Kako bi se istražila navedena tema provedeno je ispitivanje na namjernom prigodnom uzorku korisnika dječjeg vrtića Hrvatski Leskovac. Osnovni instrument ispitivanja bio je strukturni anketni upitnik. Radi razumijevanja utjecaja razvoda braka na dijete predškolske dobi rezultati će se prikazati frekvencijama i aritmetičkom sredinom. U anketnom upitniku ispitivala su se područja uspjeha djeteta koja su podijeljena u tri kategorije: Uspjeh u školi djeteta, emocionalni razvoj djeteta, ekonomski status obitelji. Također se ispitivalo kako će razvod braka utjecati na buduće uspjehe djeteta, oni su podijeljeni u četiri kategorije: školovanje, ekonomski status, društveni status i ljubavni odnosi. Razlog tome je želja da se točno vidi na koje područje i u kojoj mjeri utječe razvod braka.

## Sadržaj i struktura rada

Diplomski rad se sastoji od pet detaljno obrađenih cjelina kako bi se što kvalitetnije predstavila tema „Utjecaj razvoda braka na dijete predškolske dobi“. Prva cjelina se sastoji od uvoda u rad te opisa načina provedbe istraživanja. Druga cjelina obrađuje pregled teorije iz područja roditeljstva i razvoda braka. Treća cjelina se odnosi na ispitivački dio koji je proveden na namjernom prigodnom uzorku. U nastavku se navode dizajn i metodologija ispitivanja, rezultati ispitivanja, diskusija istih te zaključna razmatranja. Zatim slijedi četvrto poglavlje u kojem će biti uspoređeni rezultati između urbane i ruralne sredine.

U posljednjem, petom poglavlju rada, iznose se zaključci o tome ima li razvod braka utjecaj na dijete predškolske dobi.

## 2. PREGLED LITERATURE

### 2.1 Roditeljstvo

Pojam roditeljstva (Čudina – Obradović i Obradović, 2006), određuju kao socijalni proces koji se događa unutar nekog karakterističnog prostora i vremena. Zajedno s promjenama u široj društvenoj zajednici mijenjaju se zadaci roditelja, a time se mijenja i definicija roditeljstva. Demografske promjene, povijesni događaji, kulturne norme i vrijednosti, razvoj i promjene u obitelji uvjetuju promjene u poimanju roditeljstva i zadataka koji se postavljaju pred roditelje. Brojne društvene promjene obilježavaju kontekst u kome se odvija suvremeno roditeljstvo. Između ostalog, roditeljima i stručnjacima izazov predstavljaju i sve prisutnija nova shvaćanja prirode djeteta i roditeljstva kao i novi pogledi na prirodu procesa socijalizacije. Dijete se danas više ne vidi samo ili prvenstveno kao "budući čovjek" već kao aktivna i kreativna osoba sa svojim sadašnjim životom. Najljepše je imati djecu, jer djeca su budućnost, ona su nada u bolje sutra, vjera da će ono što slijedi zaštititi starost.

*Roditeljstvo je najkompleksniji zadatak odraslog čovjeka. Odlučivanje za djecu, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge i redefiniranje vlastitih ciljeva sve su to zadaci roditeljstva.*

(Čudina-Obradović, 2006, str.)

Povijesni događaji, kulturne norme i vrijednosti, razvoj i promjene u obitelji uvjetuju promjene u poimanju roditeljstva i zadataka koji se postavljaju pred roditelje. Prve tri godine djetetova života su najvažnije i iskustva koja dijete ima s roditeljima u prve tri godine ga odrede za cijeli život.

Današnji roditelji su u nezavidnom položaju u kojem razmišljajući o svom odrastanju nalaze manje ili više zamjerki svojim roditeljima i/ili drugim odraslima koji su sudjelovali u njihovu odrastanju. Dio roditelja preuzima tradicionalni način odgoja, te postaju roditelji poput svojih roditelja. Neki odlaze u suprotnost i trude se biti sve samo ne onakvi roditelji kakve su sami imali. Neki promatraju što se u stvari dogodilo, u kakve osobe su se razvili, koji su bili neki važni, ključni događaji u njihovim životima te kako je život u njihovim obiteljima oblikovao njihovo djetinjstvo, odrastanje, zrelo dob - njih kao osobe. Istovremeno, u obiteljima

koje su sami osnovali promišljaju o tome kakvi su oni roditelji, gdje se isprepleću, dotiču, razilaze i/ili slažu s načinom postojanja svojih roditelja. I opet istovremeno, razmišljaju o sebi i svojoj djeci – što im daju, omogućuju, kako njihov način postojanja i njihovo ponašanje utječe i oblikuje živote njihove djece. Mnogi roditelji na ovaj način intenzivno promišljaju svoje roditeljstvo i pitaju se kako odgajati dijete u današnjem vremenu – brinuti se da mu daju ono što mu treba, brinuti se o djetetovu integritetu, te s druge strane biti dobar model i roditelj s autoritetom.

O roditeljstvu se u posljednjih desetak godina saznalo mnogo više nego u cijeloj povijesti čovječanstva. Djeca se svakodnevno razvijaju, mijenjaju i uče po načelu njihova osobnog modela. Činjenica je da se svijet mijenja, tako se mijenjaju i načini odgajanja djeteta. Ima roditelja koji uče na svojim pogreškama te se usavršavaju od jednog do drugog djeteta. Roditelji imaju sve manje vremena za svoju djecu, kako zbog svoje prezaopislenosti, tako i zbog brojnih obveza koje imaju njihova djeca, a ima i onih roditelja koji svoju djecu odgajaju kako su i oni bili odgajani.

Današnja djeca imaju mnogo više mogućnosti, uključena su u razne aktivnosti, kako zbog vlastitih interesa, tako i zbog toga što njihovi roditelji nemaju vremena s njima provoditi vrijeme. Tako je većina djece prepuštena sama sebi, dobivaju poruke preko medija koji kontroliraju njihov život i odobravaju određene oblike ponašanja. Sve to uvelike pobuđuje strah kod roditelja koji je svakim danom sve veći. Ponekad se osjećaju bespomoćni, kao da nemaju pravog usmjerenja, gube kontrolu nad vlastitom sudbinom, pa i kao roditelji. Neki se smatraju čak i nedoraslima za rješavanje problema koji se pred njima nalaze.

Roditelji se nađu u situacijama/ulogama u kojima ne znaju kako pravilno pristupiti. Iako u današnje vrijeme imaju mogućnosti suradnje i pomoći u odgoju djece, mnogo roditelja nikad ne potraži tu pomoć. Razlog tomu je nedostatak vremena, strahovi, nedovoljno informiranosti. Roditelji koji nemaju vremena potražiti pomoć odluče probleme riješiti sami, na što brži način ne sluteći kako će se taj problem ponovno pojaviti neriješen.

No uvijek postoje roditelji koji se informiraju i potraže pomoć na različite načine, čitanjem knjiga ili raznih članaka koji upućuju na bolje razumijevanje djetetova ponašanja. Tim putem se upoznaju i sa raznim pitanjima o roditeljstvu. No time se ne razvija praktično znanje koje je potrebno za obogaćivanjem odnosa dijete-roditelj.

### 2.1.1. Roditeljstvo u prošlosti

Od vremena kada su naši roditelji bili djeca došlo je do velikih promjena u svijetu rada - veća nesigurnost posla, duže radno vrijeme, također su se dogodile promjene i u sastavu obitelji - ima mnogo više samohranih roditelja te obitelji u kojoj jedan od roditelja ili oba imaju djecu iz različitih brakova, dogodile su se i promjene u odnosu žene i muškarca u obitelji, djetinjstva i roditeljskog autoriteta. (Ljubetić, M., 2007)

Činjenica je da se u prošlosti djeci pristupalo „bihevioralnim“ pristupom. Autori često koriste metaforu da bi nam pokušali što bolje objasniti taj pristup te roditelje nazivaju kiparima (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Roditelj *kipar* želi oblikovati dijete i krajnji cilj mu je primjereno ponašanje djeteta i pri tome prosuđuje što je kod djeteta prihvatljivo, a što nije i traži od njega točno određena ponašanja za koje ga nagrađuje ili pohvaljuje, a za neprikladna ponašanja ga kažnjava posljedicama ili ga kritizira.

Po takvom roditelju, dijete treba naučiti iz lekcija i takav roditelj smatra da ga treba podučiti životu, a glavno sredstvo su posljedice i dosljednosti bez kompromisa. Ako trogodišnje dijete udari svoju mlađu sestru, roditelj kipar će djetetu dati lekciju oštrim stavom. Tretirat će dijete kao počinitelj lošeg djela kojeg se treba sramiti. Potom će dijete osjetiti strah, sram te će shvatiti da ne može računati na roditelje i osjetiti se odbačeno.

U prošlosti su obitelji bile patrijarhalne. U takvim obiteljima na čelu je „*pater familias*“.

Glava obitelji zahtijeva potpunu poslušnost, a zauzvrat osigurava budućnost i stabilnost svojim potomcima. Nasilje nad obitelji se smatralo nužnim jer je poslušnost bila osnova opstanka. Otac je imao pravo raspolagati čitavom imovinom i upravljati životima ukućana.

Zimmerman (prema Petković i Kregar, 1997, str. 245) tvrdi kako se kroz povijest smjenjuju tri različita tipa obiteljskih zajednica, to su:

- *Sutrusteefamily* - taj oblik obitelji odgovara potpunom kaosu kakav je i njezina okolina.
- *domesticfamily* – takva porodica počiva na ravnoteži slobode i odgovornosti.
- *Automisticfamily* - poslušnost prema nekome ili lojalnost prema nečemu ne postoji

### 2.1.2. Suvremeno roditeljstvo

Različiti autori tvrde da se obiteljski život počinje mijenjati tijekom 18. i 19. st. s pojavom industrijske revolucije (Čudina-Obradović i Obradović,2006; Ljubetić,2007), kada je sve više ljudi odlazilo u grad radi posla. Industrijalizam, kapitalizam, urbanizacija i liberalna demokracija su se neizbježno odrazile na tadašnje obitelji i činile eru modernosti.

Suvremena shvaćanja pobijaju uvriježena tradicionalna shvaćanja da se majčinstvo može izjednačiti, odnosno da se izjednačuje s roditeljstvom, te tvrde da se pojam suvremeno roditeljstvo shvaća kao ravnopravno roditeljsko partnerstvo. Tako danas, nasuprot proširenoj obitelji, egzistira i tzv. nuklearna obitelj. Ona se sastoji od muža, žene te njihovih potomaka. „U većini društva nuklearna je obitelj temeljna jedinica širih porodičnih zajednica koje, se kao atomi u molekule, slažu u šire forme.“ ( Petković i Kregar,1997, str.227) Zato se o današnjoj nuklearnoj obitelji govori kao o „obitelji supružnika“. Suvremena obitelj ima sve manje članova, više se posvećuje potrebama djeteta, međusobnim odnosima koji se baziraju na povjerenju i razumijevanju. U suvremenim obiteljima i otac je počeo preuzimati ulogu majke. Djeca žive u boljim ekonomskim, društvenim te psihološkim uvjetima.

U suvremenoj obitelji uloge članova obitelji sve su više izmiješane. Ipak, raspodjela uloga u obitelji ovisi o tipu vrijednosnog sustava kojim se određuje položaj spolova i generacija u jednom društvenom sustavu i obitelji. U obitelji svaki član obavlja više različitih uloga i u tom smislu se može reći da je obitelj najmanja otuđena ljudska grupa. Da bi obitelj dobro funkcionirala svaki član mora ispuniti očekivanja drugih članova, te mora preuzeti različite uloge u različitim fazama obiteljskog života. Stoga se članovi obitelji moraju tijekom života prilagođavati na nove uloge.

Uloge mogu biti različito distribuirane među članovima obitelji. Diferencijacija uloga je mnogo veća kod obitelji koja obavlja brojnije funkcije i obrnuto. Spolne/ rodne uloge diferenciraju u zavisnosti o zahtjevima koje postavlja društvo naspram rodova, dakle to nije biološke već socio-kulturne prirode. Ipak, u većini društava položaj muškaraca odnosno muža viši je od položaja žena.

*„Današnji su roditelji suočeni s povijesno jedinstvenim zadatkom. Oni doslovce moraju iznova izumiti partnerstvo između muškarca i žene i također vodstvo u odnosu na djecu i mlade,*

*a sve to u skladu s novim vrijednostima i ciljevima kao što su ravnopravno dostojanstvo i autentičnost kako bi izbjegli ugrožavanje integriteta djece i mladih.“ (Jesper Juul, <http://www.familylab.hr>)*

### **2.1.3. Izazovi suvremenog roditeljstva**

Suvremena obitelj suočena je s mnogim svakodnevnim pritiscima i problemima, zbog kojih članovi obitelji sve češće imaju osjećaj osamljenosti, nemoći i nekompetentnosti u odgoju djece. Stresni profesionalni i životni ritam, otuđenost, učestalo slabljenje obiteljskih i socijalnih veza, egzistencijalni problemi dovode do mnogih razvoda brakova.

Prema (Čudina-Obradović i Obradović, 2006) istraživanja pokazuju da broj razvoda brakova drastično raste iz dana u dan. Sve je više obitelji s jednim roditeljem. Sve je više roditelja poglavito majki, koje biraju majčinstvo bez braka. Sve češći je i problem neplodnosti kod parova pa se mnogi odlučuju na posvajanje djece. Nadalje, sve su učestalije rekonstituirane obitelji - novi brak nakon razvoda (Raboteg-Šarić, 2003), odnosno obitelji u kojima odrastaju djeca s jednim od bioloških roditelja te maćehom ili očuhom, ali često i s djecom koje maćeha ili očuh dovode u “novi brak” i/ili koje u tom braku dobivaju (Ljubetić, 2007,). Sve prisutniji su i bračni partneri koji žive odvojeno, samačka kućanstva te kohabitacije (izvanbračne zajednice muškarca i žene sa ili bez djece).

## **2.2. Razvod braka**

Po članku 34. obiteljskog zakona:

1. Brak prestaje bez obzira na oblik u kojem je sklopljen smrću bračnog druga, proglašenjem nestalog bračnog druga umrlim, poništenjem ili razvodom.
2. Brak prestaje poništenjem ili razvodom kad presuda suda o poništenju ili razvodu braka postane pravomoćna. ( Alinčić i sur. 2004, čl.34. str.34)

Po članku 43. obiteljskog zakona odluku o razvodu donosi sud i to:

1. ako se utvrdi da su bračni odnosi teško i trajno poremećeni. Ili
2. ako je od prestanka bračne zajednice protekla godina dana. Ili
3. ako oba bračna druga sporazumno zahtijevaju razvod braka.( Alinčić i sur. 2004. Čl.43, str.42)

Godina	Sklopljeni brakovi		Razvedeni brakovi	
	Ukupno	Na 1 000 stanovnika	Ukupno	Na 1 000 sklopljenih
1950.	37 995	9,9	3 137	83
1960.	36 761	8,9	4 811	131
1970.	37 319	8,5	5 333	143
1980.	33 310	7,3	5 342	160
1990.	27 924	5,8	5 466	196
2000.	22 017	5,0	4 419	201
2005.	22 138	5,0	4 883	221
2010.	21 294	4,8	5 058	238
2015.	19 834	4,7	6 010	303

Tablica 1. Sklopljeni i razvedeni brakovi u Hrvatskoj, (Državni zavod za statistiku, Žene i muškarci u Hrvatskoj 2015.)

Tablica 1. prikazuje sklopljene i razvedene brakove u Republici Hrvatskoj u 2015. godini. Može se primijetiti kako je i broj sklopljenih brakova manji nego ranijih godina, ali i broj razvedenih brakova veći nego što je to bilo ranije.

Razvod braka je najčešće praćen konfliktnim situacijama među partnerima. Najčešće takve situacije završavaju svađom i u takvim situacijama najviše je povrijeđeno dijete. Postoji pet etapa razvoda prema (Simon Duck 1992, Čudina-Obradović i Obradović, 2006)

➤ Emocionalni raskid

Kod ove etape dolazi do emocionalnog hlađenja jednog partnera. Partneri se udaljavaju međusobno te su kontakti među njima sve rjeđi.

➤ Intrapsihička etapa

Jedan od partnera u ovoj etapi primjećuje slabosti drugog. Najčešće je to partner koji je započeo udaljavanje. Opaža kako je njegov partner ponekad agresivan, neuredan, bezosjećajan.

➤ Dijadna ili bračna etapa

U trećoj etapi partner koji je bio kritiziran shvaća da je onaj drugi u braku nezadovoljan, te pokušava dobiti objašnjenje. U ovoj etapi postoji mogućnost da se sve razmirice koje su postajale do tada riješe jer rasprave koje slijede znaju biti veoma emotivne i često su racionalne. No ukoliko ne dođe do rješavanja problema slijedi četvrta etapa.

➤ Društvena etapa

U ovoj etapi nezadovoljan partner obavještava obitelj i prijatelje o teškoćama i o mogućnosti razvoda. Duck tvrdi da se u ovoj etapi obavještene prijatelji i obitelj podjele te da je ta podjela ponekad toliko drastična da se raskidaju prijateljstva ili obiteljski odnosi.

➤ Bračni sprovod

U posljednjoj etapi odnosi među partnerima izrazito su loši i jedan, a ponekad i oba partnera donose odluku o razvodu.

## **2.3 Utjecaj razvoda braka na djecu predškolske dobi**

Relevantno je da razvod prouzrokuje jedan od najvećih stresova kod djece i sigurno o njemu možemo govoriti kao o jednom od najvećih životnih razočarenja zbog udaljavanja jednog od roditelja ali i zbog same situacije razvoda koju djeca nerijetko procjenjuju kao opasnu.

Sigurnost, povjerenje i zadovoljavanje potreba samo su neki od čimbenika djetetove uspješnosti i kvalitetnog razvoja ili drugim riječima sigurne privrženosti.

Wallerstein i Blakeslee navode različite stupnjeve reagiranja djeteta na razvod s obzirom na dob. Tako kod djece u dobi do tri godine moguća je jaka uznemirenost koja je vidljiva kroz jako plakanje i odbijanje hrane. Kod starijih beba moguće je zatvaranje u sebe ili teško fizičko odvajanje od majke ili oca. Djeca od tri do pet godina počinju osjećati trenutni strah. Sva sigurnost i stabilnost koje su do sada bile prisutne sada su narušene. Tako mala djeca često tumače da je jedan od roditelja otišao i ostavio ih zbog nemogućnosti razumijevanja odnosa. U takvim situacijama javlja se regresija najčešće u posljednjim postignućima poput samostalnog odlaska na WC, odbijanja ostanka u ustanovi, intenzivnog plača prilikom razdvajanja od roditelja iako je rutina jednako kao i do sada. Djeca osjećaju strah da će ih i drugi roditelj napustiti ukoliko dođe do razdvajanja. Također se dijete može početi osjećati krivim za razvod



zbog egocentričnosti koja je normalna za tu dob, te se javlja i potreba za mišlju „ako budem jako jako dobar onda se roditelji neće razvesti“. Djeca u šestoj godini života počinju razumijevati uzrok i posljedicu i razumije da mama i tata nisu upravitelji svijeta. U ovoj dobi javlja se strah da ne bude ismijavan/a od strane vršnjaka. Postoji mogućnost povlačenja u sebe i vraćanja na niži razvojni stupanj. Moguća je pojava mokrenja u krevet ili odbijanja odlaska na WC, sisanje prsta, ponovno vezanje za neku igračku. (Wallerstein J.S. i Blakeslee S., 2006.)

Uz ranije navedeno postoji mogućnost javljanja i osjećaja nemoći jer ne uspijeva u ponovnom spajanju roditelja, osjećaja nade, dijete zamišlja kako će sve ponovno biti kao prije te da će se roditelji pomiriti i riješiti nesuglasice koje su dovele do razvoda. Agresija i bijes su također mogući pogotovo ako je dijete boravilo u zajednici gdje je bilo izloženo različitim oblicima nasilja. (Bujišić G, 2005.)

Autori Čudina-Obradović i Obradović navode dvije vrste reakcija koje se javljaju kod djece u periodu razvoda i nakon razvoda. Kratkotrajne i dugotrajne reakcije, u nastavku slijedi detaljnije pojašnjenje istih.

### **Kratkotrajne reakcije**

U kratkotrajne reakcije ubrajaju se one koje traju do dvije godine nakon razvoda roditelja, a kasnije nestaju. To su različite emocionalne reakcije, koje pokazuju bolju ili slabiju emocionalnu prilagodbu, a zajednički se nazivaju eksternalizacijom, primjerice agresivno ponašanje, ili internalizacijom, kao što je depresija. (Čudina- Obradović, Obradović, 2006.)

Promjene mišljenja o sebi, promjene u socijalnoj prilagodbi i uspješnost u školi svrstavaju se u kratkotrajne reakcije.

#### **➤ Emocionalne reakcije**

Povećana agresija i depresija se češće javljaju kod djece čiji su roditelji u procesu rastave braka. Snažne emocionalne reakcije su česte pokazuju istraživanja. To uzrokuje smanjenu samokontrolu i odgovornost. Koliko će biti snažne reakcije ovisi i o moderatorima tvrde autori. Rod djeteta uvelike utječe na snagu reakcija. Tako će primjerice kod dječaka emocionalne reakcije biti burnije i snažnije nego što će iste biti kod djevojčica. Odnosno dječaci će pokazivati agresiju dok se kod djevojčica češće javlja depresija. Uz spol djeteta na emocionalne reakcije utječe i dob djeteta. Najintenzivnije reaguju djeca predškolske dobi ili mlađa djeca pokazuju

istraživanja. Uz navedene moderatore tu možemo uključiti i osobne značajke roditelja s kojim dijete ostaje živjeti.

➤ Slika o sebi

Razvod braka mijenja sliku koju djeca imaju o sebi. Samopoštovanje je niže nego kod djece cjelovitih obitelji.

➤ Socijalna prilagodba

*„Pojam socijalna prilagodba obično podrazumijeva odnose i ponašanja djece prema drugoj djeci i prema odraslima koji nisu članovi obitelji.“* (Čudina-Obradović M., Obradović J.; 2006. 586 str.) Ukoliko kod djeteta nisu zapažene promjene u ponašanju prema vršnjacima starijim osobama i ako dijete ne pokazuje društveno neprihvatljivo ponašanje tada se za to dijete smatra da je socijalno prilagođeno nakon razvoda braka roditelja.

➤ Kognitivni razvoj

Kognitivni razvoj djece počinje od najranije dobi. Dijete osjeća tugu, nervozu, uznemirenost. Bitno je da roditelj bude svjestan toga kako bi mogao pomoći djetetu prihvatiti negativne emocije koje bi se mogle pojaviti tijekom procesa rastave.

Istraživanje provedeno od strane autorice Clarke-Stewart i suradnika pokazalo je kako razvod negativno utječe na kognitivni razvoj djece. Uspoređivane su dvije skupine djece, ona razvedenih majki i djeca nikad udanih majki sa djecom iz cjelovitih obitelji. Kognitivne sposobnosti djece cjelovitih obitelji bile su na višoj razini nego što su bile kognitivne sposobnosti druge dvije skupine. Autorica tvrdi da će razvod nepovoljnije utjecati na djecu čije se majke ne mogu ili ne znaju nositi sa povećanim obvezama i ekonomskim padom, te majčinom slabijom uključenosti u odgoj zbog ranije navedenih razloga. Brojna istraživanja pokazuju kako su majčina potpora intelektualnom razvoju i njezino uspješno suočavanje sa stresom najjači zaštitni čimbenici. (Čudina- Obradović, Obradović prema Luster i McAdoo).

Kada je riječ o djeci školske dobi i adolescentima istraživanja pokazuju kako će uspjeh u školi biti slabiji nego u djece iz cjelovitih obitelji. Također je kod adolescenata veća mogućnost ranog napuštanja škole, što je povezano sa preddelinkventnim ponašanjem.

## Dugotrajne reakcije

*„U dugotrajne reakcije svrstani su oblici ponašanja koji postaju svojevrstan način življenja, koji će biti svojstven pojedincima i u zreloj dobi.“* (Čudina-Obradović, Obradović; 2006,588 str).

Dugotrajne reakcije ne utječu na pojedince već na čitavo društvo u kojem oni žive.

### ➤ Socijalno-ekonomski položaj u društvu

Kako je navedeno u ranijem tekstu djeca rastavljenih roditelja češće napuštaju školu te samim time imaju i niže obrazovanje nego djeca cjelovitih obitelji, što dovodi do nezaposlenja ili slabijeg financijskog stanja. Nije pronađen točan razlog odnosno objašnjenje stoga brojni autori tvrde da su krivci za to. Prvo objašnjenje je kako razvod braka slabi djetetovu motivaciju za uspjehom isto kao i slabija financijska mogućnost roditelja s kojim dijete nastavlja živjeti. Drugo objašnjenje je ono kako djeca razvedenih roditelja češće preuzimaju odgovornost za kućanske poslove ili vođenje obitelji te stoga nemaju dovoljno vremena za edukaciju što se negativno odražava na školski uspjeh.

### ➤ Budući partnerski odnosi i bračna kvaliteta

Nakon socijalno-ekonomskog položaja u društvu slijedi uspostavljanje emocionalnih odnosa u odrasloj dobi. Istraživanja su pokazala kako djeca iz rastavljenih obitelji imaju kasnije poteškoća u ostvarivanju emocionalnih veza. Do toga dolazi radi problema u komunikaciji s partnerom i čestim pokazivanjima negativnih emocija. Autori istraživanja tvrde da djeca promatraju ponašanja, stavove svojih roditelja te iste zastupaju i kada oni uđu u brak.

### ➤ Psihološka dobrobit djeteta u odrasloj dobi

Amato i Sobolewski tokom 17-godišnjeg praćenja dvaju naraštaja zaključuju kako sukobi i razvod braka roditelja slabe psihološku dobrobit djeteta u odrasloj dobi. Roditeljski sukobi razaraju djetetovu emocionalnu povezanost s majkom, a sukobi i razvod negativno djeluju na povezanost s ocem. Važan čimbenik za psihičku stabilnost u odrasloj dobi jesu dobri emocionalni odnosi s oba roditelja tvrde autori.

Novija istraživanja pokazuju da razvod negativno utječe na djecu bez obzira na dob.(Amato, 2001)

Metaanaliza starijih istraživanja provedena 1991. od strane sociologa P. Amato i B.Keith pokazala je kako djeca čiji su roditelji rastavljeni imaju više poteškoća i kvaliteta života im je na nižoj razini nego što je u djece koja žive u cjelovitim obiteljima. Akademski uspjeh kod

djece rastavljenih roditelja biti će lošiji, isto kao i odnos sa oba roditelja. Socijalni odnosi će također kod djece rastavljenih roditelja biti lošiji. Meta analiza je također pokazala kako će djeca rastavljenih roditelja imati više problema u ponašanju. Prilikom analiziranja utjecaja razvoda na djecu predškolske dobi, analiziran je i utjecaj braka na budući život djece rastavljenih roditelja. Ista je pokazala kako će djeca rastavljenih roditelja imati nižu razinu obrazovanja kao i lošiji standard življenja. Kod istih postoji i veća mogućnost za razvod i samohrano roditeljstvo.

## **2.4. Uloga odgajatelja tijekom razvoda braka**

Tijekom razvoda roditelja bitno je da dijete prihvati novonastalu situaciju. U tome mu mogu pomoći osim samih roditelja i drugi ljudi iz bliske mu okoline ali i stručni djelatnici u ustanovi koju pohađa. U ovom radu naglasak je na utjecaj razvoda braka na djecu predškolske dobi, stoga ćemo u nastavku teksta govoriti o vrtiću kao sredini koja može pripomoći u prihvaćanju razvoda. Osim odgajatelja djetetu mogu pomoći i druga djeca ali i stručni tim ukoliko je to potrebno.

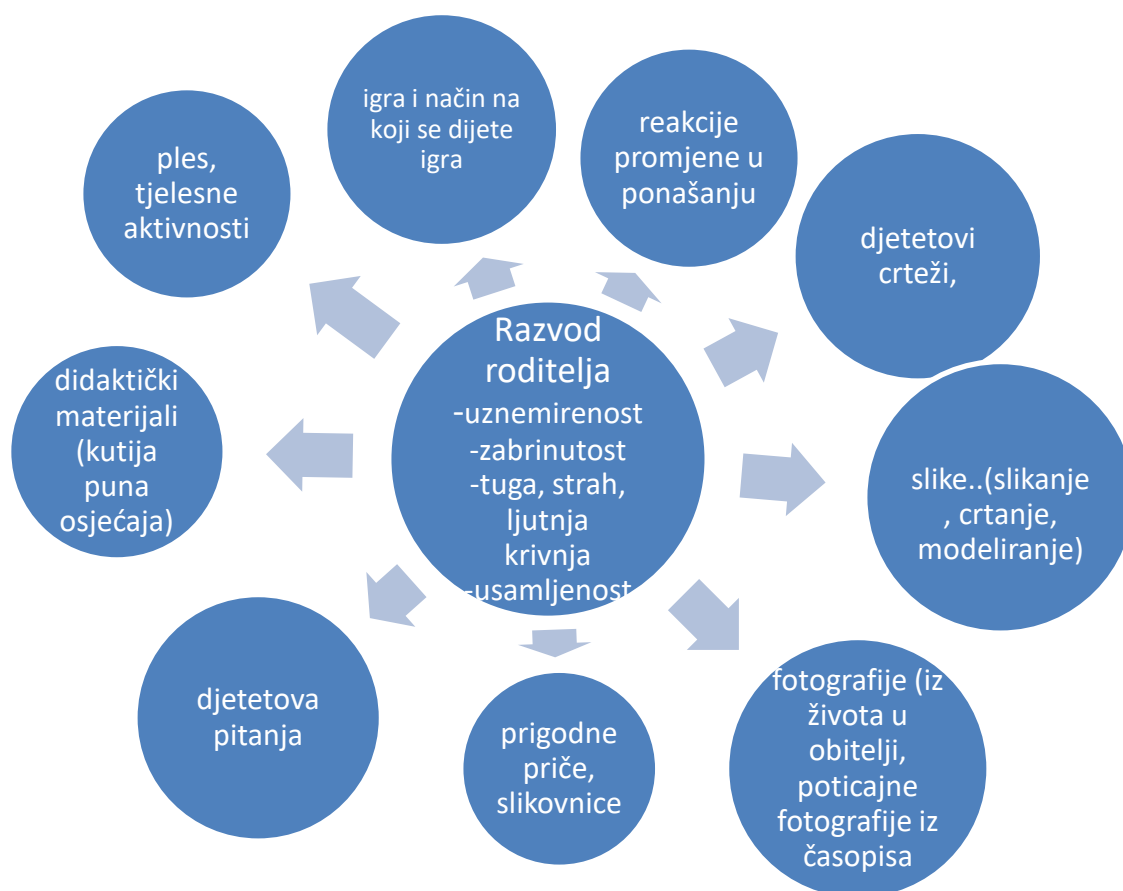
Bujišić G. (2005.) navodi kako je vrtić najstabilnije mjesto za dijete u procesu razvoda roditelja. I odgajatelj ima bitnu ulogu u djetetovu prihvaćanju situacije. Odgajatelji su u toj situaciji objektivni promatrači te ne bi smjeli zauzimati stranu i stavove niti jednog roditelja, već u toj situaciji djelovati u najboljem interesu djeteta.

Prilagodba djeteta na razvod roditelja dugotrajan je i individualan proces. Mnoštvo teških osjećaja poput zbunjenosti, straha, ljutnje i sl. koje dijete osjeća vrlo je zahtjevno ukloniti u kraćem vremenskom periodu, no ako djetetu pružimo osjećaj sigurnosti, ako mu je omogućeno da izražava svoje osjećaje i ako je poticano na razgovor o trenutnoj situaciji možemo mu olakšati i pomoći u razumijevanju i prihvaćanju promjena u strukturi obitelji.

*„Odgajatelj/učitelj treba biti na raspolaganju djetetu. Važno je djetetu dati na znanje da ste svjesni situacije i da ste otvoreni za razgovor. Međutim, jednako je tako važno ne inzistirati na tome da se dijete otvori.“* (Bujišić G, 2005, str. 62)

Djetetu stalne rutine mogu biti od velike pomoći u novonastaloj situaciji. Kontinuirani dolasci u vrtić, unaprijed najavljene moguće promjene, poznata pravila i struktura dana koju dijete poznaje su situacije koje pomažu djetetu pri prihvaćanju događaja.

*„U vrijeme kada mu se roditelji razvode, djetetu trebaju odgojiteljevi iskazi ljubavi, ohrabrenje i pohvala bez pretjerane popustljivosti i pretjeranog zaštićivanja. Dobro je s djetetom razgovarati o tome tko ga voli i o njemu se brine, o tome koga ono voli. Ohrabrite ga na crtanje voljenih osoba.“* (Milanović i suradnici, 2014., str. 123)



Slika 1. Model komunikacije o osjećajima i brigama s djetetom vrtićke dobi (ulazi u djetetov unutrašnji svijet – izlazi za dijete, mogućnost prorađivanja osjećaja i iskustva), (Milanović i suradnici, 2014)

Neke od aktivnosti koje odgajatelji mogu provoditi u skupini, a koje potiču prorađivanje i prihvaćanje razvoda i različitosti obitelji su poticanje djece u skupini (istodobno potičući dijete čiji su roditelji u procesu razvoda) na crtanje osoba koje vole (npr. „Portret obitelji“, „Moji voljeni“ i sl.), kao i igre lutkama uz pomoć kojih djeca izražavaju svoje osjećaje. Odgojitelj

može djeci predstaviti ideju različitih struktura obitelji na primjerima obitelji iz različitih dijelova svijeta i povijesnih razdoblja (npr. život u proširenim obiteljima, plemenima, i tzv. Samostalnim obiteljima). Isto tako, na primjeru životinja i prirode djeci se mogu približiti različitosti koje postoje u životinjskim zajednicama obiteljima. Djecu u skupini može se poticati djecu na razgovor o njihovoj obitelji, tko ju čini, gdje žive članovi njihove obitelji, kako provode zajedničko vrijeme, te razgovarati s njima o osobama koje vole, a koje ne žive s njima poput djeda, bake, stričeva, teta, itd. Također odgajatelj može izraditi i komunikacijske kartice koje sadrže različite emocije i radnje koje potiču te emocije. Putem navedenih aktivnosti djetetu možemo olakšati prihvaćanje emocija s kojima se ono nosi, kao i novonastalu situaciju. Cilj je je uvažavanje djetetovih neugodnih emocija koje promjena u obitelji donosi, ali i normalizacija takvih osjećaja te samog procesa razvoda. Tijekom rada s djecom u cilju približavanja i destigmatizacije tematike razvoda u skupini, uz navedene aktivnosti nam također može pomoći i problemska slikovnica autorica Irena Bekić i Alessandra Pokrajac-Bulian *„Mama i tata više nisu zajedno“*, kao i slikovnica *„Kako su moji roditelji zaboravili biti prijatelji“* autorice Jennifer Moore-Mallinos. Autorica Dubravka Pađen Farkaš, izdala je slikovnicu pod nazivom *„Djevojčica i ptica“* koja se također bavi tematikom razvoda.

## **2.4. Komunikacija odgajatelja i roditelja**

Kao što je već navedeno odgajatelj je u situaciji razvoda objektivni. Ne smije zauzimati stranu niti jednog roditelja već s oba komunicirati na jednak način. Bitno je da odgajatelj bude informiran o pokretanju razvoda i/ili trenutnoj situaciji u obitelji.

*„Roditeljima je potrebna potpora tijekom razvoda, jer se osjećaju iznimno ranjivi. Osim toga, pribojavaju se kritike okoline pa tako i odgajatelja i učitelja svojeg djeteta. Zato im treba da ih odgajatelj/učitelj razumije i prihvati kao ljudska bića.“* (Gordana Bujišić, 2005., str. 64)

Oba roditelja bi trebala biti uključena u odgojno-obrazovni proces djeteta osim ako drugačije nije odlučeno sudskim putem. Dobrobit djeteta je glavni zadatak odgajatelja u trenucima razvoda te se isti ne bi trebao upletati u druge odnose u obitelji. Između roditelja i odgajatelja bi trebao postojati odnos povjerenja i pune podrške.

U knjizi Pomozimo im rasti (Milanović i suradnici, 2014), navedeno je kako stručni djelatnici vrtića mogu pomoći roditeljima u zajedničkom razgovoru i planiranju kako bi potrebe djeteta bile na prvom mjestu, umirivanju neugodnih osjećaja koje imaju prema supružniku, prihvaćanju, zadovoljavanju i prepoznavanju djetetovih potreba u procesu razvoda. Također im mogu ukazati na djetetovo pravo na informacije o razvodu i ukazati im načine na koje mogu zaštititi vlastito dijete od svađa, sukoba i nasilja.

## 2.5 Stavovi okoline prema razvodu

Razumijevanje i emocionalna podrška bliskih ljudi kao i okoline je prijeko potrebna ljudima koji se nalaze u procesu razvoda. „ Pojedinci koji pozitivno razmišljaju o razvodu mnogo se lakše rastaju nego pojedinci koji razvod smatraju negativnom pojavom.“( Čudina-Obradović, Obradović, prema Sullivan, 2001.) Prema Pećnik i Raboteg-Šarić (2009) udovice su češće tretirane kao „najzaslužnija“ skupina, što je i za očekivati jer su bez svoje krivnje ostale bez supruga. Na drugom mjestu su razvedene ili ostavljene majke, a najmanje zaslužnom skupinom smatrane su nikad udane majke, koje se držalo više moralno neodgovornima (Pećnik, Raboteg-Šarić, 2009).

Nerazumijevanje prema jednoroditeljskim obiteljima može uzrokovati ranjivost istih. U istraživanju koje su proveli Raboteg-Šarić i sur. (2003) svaki deseti roditelj među najvećim teškoćama samohranog roditeljstva spontano navodi nerazumijevanje okoline, odnosno iskazivanje negativnih stavova i stereotipa prema njima kao samohranim roditeljima (Pećnik, Raboteg-Šarić, 2009:7).

Istraživanje koje su provele Ercegovic-Reić I. i Koludrović M. na dvjema generacijskim skupinama pokazuje kako su mlađe ispitanice odnosno kćeri pozitivnijeg mišljenja o razvodu nego što su to starije ispitanice odnosno majke. Možemo zaključiti kako stavovi o razvodu ovise i o društvu u kojem se odrasta tj. međugeneracijskim razlikama. *„Dobiveni rezultati u skladu su s nekim ranijim istraživanjima u kojima se pokazalo da mlađe generacije imaju pozitivnije stavove prema razvodu braka te drugim alternativnim načinima organiziranja života“* (Ercegovic – Reić I. i Koludrović, M 2000. str 268.)

Nerazumijevanje i iskazivanje negativnih stavova o razvodu je i dalje mnogo kako u svijetu tako i u Hrvatskoj, a istraživanje koje su proveli Raboteg- Šarić i sur. (2003) to i dokazuje. „Sa situacijama izravnog neodobravanja uže ili šire okoline zbog svog statusa samohranog roditelja, uključujući osuđivanje, ismijavanje, podcjenjivanje, zamjeranje ili odbijanje da se pruži podrška, suočio se svaki peti samohrani roditelj, a isto toliko susrelo se s negativnim stavovima na tržištu rada. (Raboteg-Šarić i sur., 2003.)



### **3. ISPITIVANJE UTJECAJA RAZVODA BRAKA NA DJECU PREDŠKOLSKE DOBI**

Pregledom literature utvrđeno je kako su dosadašnja istraživanja utjecaja razvoda braka potvrdila kako razvod braka ima negativan ali u nekim slučajevima pozitivan utjecaj na djecu.

U nekim obiteljima koje su u procesu razvoda djeca su izložena visokoj razini stresa i tu je prisutan negativan utjecaj na djecu. Kod neke djece razvod braka nema dugoročan utjecaj pokazuju istraživanja, a kod neke djece je vidljivo pozitivnije funkcioniranje nakon razvoda roditelja. Promatrajući istraživanja na istu temu uočeno je kako su se djeca koja su nastavila živjeti s jednim roditeljem koji se pozitivnije nosi sa razvodom lakše prihvatila novonastalu situaciju u obitelji.

Ovim ispitivanje želi se potvrditi dosadašnja istraživanja i ispitati stavove roditelja i odgajatelja. Uspoređivati će se i stavove roditelja i odgajatelja u ruralnoj i urbanoj sredini kako bi ispitali razlikuju li se stavovi drastično ovisno o sredini življenja.

#### **3.1. Dizajn i metodologija ispitivanja**

Dok se većina istraživanja navedena u literaturi provode na nenamjernom uzorku uz prisustvo ispitivača koji prilikom ispitivanja može imati utjecaj na odgovor ispitanika. S obzirom na navedeno naše istraživanje je provedeno na namjernom prigodnom uzorku korisnika i odgajatelja dječjeg vrtića Hrvatski Leskovac, drugim riječima, ispitivanje je provedeno na roditeljima i odgajateljima na način da su roditelji i odgajatelji sami i anonimno odgovarali na pitanja iz anketnog upitnika. S obzirom da ovaj eksperimentalni dizajn ne uključuje kontrolnu skupinu koristit će se nekoliko mjera opreza kao što su:

- Neka od postavljenih pitanja u anketnom upitniku nemaju veze s razvodom
- Neka od postavljenih pitanja u anketnom upitniku su negativno koncipirana

Ovakav tip mjere opreza koristi se u svrhu nemogućnosti utjecanja na ispitanik, potiče ispitanika na razmišljanje. S obzirom na područje istraživanja, koristile su se kratke skale u

anketnom upitniku. Cilj i svrha ovog rada su razumijevanje utjecaja razvoda braka na dijete predškolske dobi.

### 3.2 Ispitanici

Broj ispitanika pri provođenju anketnog upitnika iznosio je 175, a broj ispitanika uzetih u analizu iznosi 159. Od ukupnog broja ispitanika njih osam izbačeno je iz daljnje analize obzirom da su rastavljeni, a radi se o premalom uzorku. Također osam ispitanika od ukupnog broja nije uzeto u obzir jer nisu u potpunosti odgovorili na sva pitanja. Odgajatelji i roditelji promatrati će se zajedno zbog drastično manjeg broja odgajatelja naspram roditelja.

### 3.3. Struktura uzorka

U nastavku rada promatra se struktura ispitanika. Analizira se spol, dob te završen stupanj obrazovanja. Ispitanici koju su rastavljeni i/ili u procesu rastave su u potpunosti izbačeni iz razmatranja jer se radi o vrlo malom broju u odnosu na ukupan broj ispitanika.

Uzorak formiran prema objektima u kojima je provedeno anketno ispitivanje na odgajateljima i roditeljima ukazao je na to da najveći broj ispitanika dolazi iz objekta „Breza“- Brezovica točnije njih 50 odnosno 31,45%. Iz objekta Hrvatski Leskovac dolazi 25,16% ispitanika, 20% iz objekta „Potočić“-Dragonožec, 13,84% iz objekta „Zvončić“- Blato, dok 10,06% ispitanika dolazi iz objekta „Vretence“- Lučko. Obzirom na veličinu objekta „Hrvatski Leskovac“ i „Breza“ prednost u količini ispitanika je bila očekivana.

<b>Spol ispitanika</b>	Ženski	137	86,16%
	Muški	22	13,84%
	<b>Ukupno</b>	<b>159</b>	<b>100,00%</b>

Tablica 2. Spolna struktura ispitanika, (Izrada autora)

Tablica 2. prikazuje ukupan broj od 159 ispitanika, pogledaju li se podaci za spol možemo uočiti kako je manji broj ispitanika muškog spola, točnije njih 22, odnosno 13,84%, dok je 137 ispitanika ženskog spola, u prosjeku to je 86,16%. Prema navedenim podacima, spolna struktura ispitanika je vrlo različita, odnosno dominiraju ispitanici ženskog spola.

<b>Dob ispitanika</b>	23-32	51	32,08%
	33-42	81	50,94%
	43-52	22	13,84%
	53-62	4	2,52%
	<b>Ukupno</b>	<b>159</b>	<b>100%</b>

Tablica 3. Dob ispitanika, (Izrada autora)

U tablica 3. može se uočiti kako nitko nema manje od 23 godine, 32,08% ispitanika ima 23-32 godine, 50,94% ispitanika ima 33-42 godine, 13,84% ispitanika ima 43-52 godine, dok 2,52% ispitanika ima 53-62 godine. Dakle gotovo 51% ispitanika, odnosno sudionika anketnog ispitivanja ima između 33 i 42 godine.

<b>Stručna sprema ispitanika</b>	KV,VKV, SREDNA ŠKOLA 2-3 GODINE	13	8,18%
	MAGISTERIJ, DOKTORAT	8	5,03%
	SSS; gimnazija ili srednja škola-4 godine	61	38,36%
	VŠS, VSS; Viša škola ili fakultet	77	48,43%
	<b>Ukupno</b>	<b>159</b>	<b>100,00%</b>

Tablica 4. Stručna sprema ispitanika, (Izrada autora)

Iz tablica 4. vidljivo je da stručna sprema promatranih ispitanika pokazuje kako 8,18% ima završenu srednju školu do 3 godine, 5,03% ima magisterij i/ili doktorat, 38,36% ima završenu srednju školu do 4 godine, dok 48,43% ima završenu visoku školu ili fakultet do 3 godine. U nastavku su analize koje iskazuju mišljenja i stavove o utjecaju razvoda braka na djecu predškolske dobi.

### 3.4. Utjecaj razvoda braka na djecu predškolske dobi

#### Najosjetljivija dob djeteta za razvod roditelja?

<i>Najosjetljivija dob</i>	<i>broj ponavljanja odgovora - fi</i>	<i>xi - razredna sredina</i>	<i>fi*xi</i>
0-5	30	2,5	75
6-10	76	8	608
11-15	47	13	611
16-25	1	21	21
Svaka dob	5	30	150
<b>Ukupno</b>	<b>159</b>	<b>74,5</b>	<b>1465</b>
<b>prosjek (aritmetička sredina)</b>	<b>9,213836478</b>		

Tablica 5. Najosjetljivija dob djeteta za razvod roditelja, (Izrada autora)

Tablica 5. prikazuje kako gotovo 48% ispitanika, točnije njih 76 smatra da je najosjetljivija dob djeteta za razvod braka između šest i deset godina. Njih 30% smatra kako je najosjetljivija dob između 11-15 godina, 19% smatra kako je najosjetljivija dob djeteta do pet godina, 3,14% ispitanika smatra kako je svaka dob od ponuđenih najosjetljivija prema razvodu roditelja, uz napomenu kako je njih samo 0,63% odabralo odgovor da su najosjetljivije dobi između 16-25 godina.

Prosječna najosjetljivija dob djeteta za razvod braka iz grupiranih podataka iznosi devet godina

### **Kako razvod braka utječe na određena područja?**

Kod ovog pitanja ispitivalo se tri različita područja kod djece na koja razvod utječe.

1. Uspjeh u školi djeteta
2. Emocionalni razvoj djeteta
3. Ekonomski status obitelji

Prvo područje „Uspjeh u školi djeteta“ ukazuje nam kako gotovo 82% ispitanika smatra da razvod braka negativno utječe na uspjeh u školi djeteta. Njih 8,18% smatra kako razvod braka nema utjecaj na uspjeh u školi, dok samo 2% smatra kako razvod braka pozitivno utječe na dječji uspjeh u školi. Moramo napomenuti kako njih 9% odabralo odgovor „neodlučan“. Kada pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „NEGATIVNO“, „NEMA UTJECAJA“, „POZITIVNO“, te „NEODLUČAN“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „NEGATIVNO“, broj „2“ označava odgovor „NEMA UTJECAJA“, broj 3 označava odgovor „POZITIVNO“, te broj „4“ označava odgovor „NEODLUČAN“, u prosjeku ispitanici smatraju kako razvod braka negativno utječe na uspjeh u školi djeteta, odnosno prosjek iznosi 1,383 što nam ukazuje na odgovor broj „1“.

Sljedeće područje koje je bilo ispitivano je „Emocionalni razvoj djeteta“ gdje gotovo 92% ispitanika smatra kako razvod braka negativno utječe na emocionalni razvoj djeteta. Samo 1,26% ispitanika smatra kako razvod braka nema utjecaj, dok 2,52% ispitanika smatra kako razvod braka pozitivno područje utječe na emocionalni razvoj djeteta. Navodimo kako kod ovog područja njih 4,40% točnije njih sedmero ispitanih odabralo je odgovor „neodlučan“. Kod ovog područja kao i kod prethodnog područja odgovore iz tekstnog oblika pretvorili smo u

brojčane oznake da bismo dobili prosjek, analiza je ukazala kako u prosjeku ispitanici smatraju da razvod braka negativno utječe na emocionalni razvoj djeteta, odnosno prosjek iznosi 1,2 što nam ukazuje na odgovor broj „1“ – „NEGATIVNO“.

Preostalo područje koje se ispitivalo odnosi se na „Ekonomski status obitelji“ gdje gotovo 58% ispitanika smatra da razvod braka negativno utječe na ekonomski status obitelji, 9,43% smatra kako razvod braka nema utjecaj, a samo 2,52% smatra kako razvod braka ima pozitivan utjecaj na ekonomski status obitelji. Također, navodimo kako kod ovog područja gotovo 31% ispitanika odabralo je odgovor neodlučan. Prosjek nam ukazuje kako ispitanici smatraju da razvod braka nema utjecaj na ekonomski status obitelji, odnosno prosjek iznosi 2,2 što nam ukazuje na odgovor broj „2“ – „NEMA UTJECAJA“.

### **Razvod braka drugačije utječe na djecu ovisno o njihovom spolu**

<b>RAZVOD BRAKA DRUGAČIJE UTJEČE NA DJECU OVISNO O NJIHOVOM SPOLU</b>		
UOPĆE SE NE SLAŽEM	58	36,48%
NE SLAŽEM SE	63	39,62%
NEMAM MIŠLJENJE	19	11,95%
SLAŽEM SE	17	10,69%
U POTPUNOSTI SE SLAŽEM	2	1,26%
<b>UKUPNO</b>	<b>159</b>	<b>100,00%</b>

Tablica 6. Razvod braka drugačije utječe na djecu ovisno o njihovom spolu, (Izrada autora)

Kod ovog analiziranja koristila se metoda ispitivanja „Likertova skala“ koja se sastoji od pet različitih stupnjeva, „Uopće se ne slažem“ do „U potpunosti se slažem“. Ispitivanjem smo dobili kako se gotovo 40% ispitanika ne slaže da razvod braka drugačije utječe na djecu ovisno o njihovom spolu. Njih 36,48% uopće se ne slaže s tvrdnjom, gotovo 12% ispitanika nema mišljenje, 11% se slaže sa tvrdnjom, dok 1,26% ispitanika se u potpunosti slaže sa navedenom tvrdnjom.

Kada pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, „NE SLAŽEM SE“, „NEMAM MIŠLJENJE“, „SLAŽEM SE“, te „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, broj „2“ označava odgovor „NE SLAŽEM SE“, broj 3 označava odgovor „NEMAM MIŠLJENJE“, broj „4“ označava odgovor „SLAŽEM SE“, te broj „5“ označava „U POTPUNOSTI SE

SLAŽEM“ u prosjeku ispitanici se ne slažu s tvrdnjom kako razvod braka drugačije utječe na djecu ovisno o njihovom spolu, odnosno prosjek iznosi 2,006 što nam ukazuje na odgovor broj „2“.

### **Djetetu rastavljenih roditelja potrebna je stručna pomoć (pedagog, psiholog, odgajatelj)?**

Kod ovog analiziranja korištena je također metoda ispitivanja „Likertova skala“ koja se sastoji od pet različitih stupnjeva, „Uopće se ne slažem“ do „U potpunosti se slažem“. Gotovo 60% ispitanika slaže se kako je djetetu rastavljenih roditelja potreban stručna pomoć. Njih 16% u potpunosti se slaže s ponuđenom tvrdnjom. 14% točnije njih 22 ispitanika nema mišljenje, dok 9% ne slaže se s navedenom tvrdnjom te 2% ispitanika uopće se ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Kao u prethodnoj analizi odabrani odgovori iz tekstnog oblika „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, „NE SLAŽEM SE“, „NEMAM MIŠLJENJE“, „SLAŽEM SE“, te „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ pretvoreni su u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, broj „2“ označava odgovor „NE SLAŽEM SE“, broj 3 označava odgovor „NEMAM MIŠLJENJE“, broj „4“ označava odgovor „SLAŽEM SE“, te broj „5“ označava „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u prosjeku ispitanici nemaju mišljenje o tvrdnji kako je djetetu rastavljenih roditelja potrebna stručna pomoć, odnosno prosjek iznosi 3,786 što nam ukazuje na odgovor broj „3“ – „NEMAM MIŠLJENJE“.

### **Razvod braka ponekad je dobar za dijete?**

Na pitanje „Smatrate li da je razvod braka nekada dobar za dijete“ pozitivan odgovor dalo je 81,13%, odnosno 129 ispitanika složilo se kako je razvod ponekad dobar za dijete. Ispitanici su kao obrazloženje pozitivnog odgovora navodili nasilje u obitelji i postojanost neke od ovisnosti bilo alkoholizma ili narkotika. Njih 19% se ne slaže sa navedenom tvrdnjom.

Ukoliko pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „DA“ i „NE“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „DA“ te broj „2“ označava odgovor „NE“ prosječno ispitanici smatraju kako je razvod braka nekada dobar za dijete, odnosno prosjek iznosi 1,188.

### Dijete ima bolji odnos s onim roditeljem s kojim živi većinu vremena?

Metodom ispitivanja „Likertove skale“ došli smo do sljedećih rezultata. 43,40% ispitanika točnije njih 69 ne slaže se s navedenom tvrdnjom, 30,19% ispitanika slaže se s navedenom tvrdnjom. 22,01% ispitanika nema mišljenje o pitanju ima li dijete bolji odnos s onim roditeljem s kojim živi većinu vremena. 3,14% uopće se ne slaže s navedenom tvrdnjom, dok samo 1,26% u potpunosti se slaže s tvrdnjom.

Kada pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, „NE SLAŽEM SE“, „NEMAM MIŠLJENJE“, „SLAŽEM SE“, te „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, broj „2“ označava odgovor „NE SLAŽEM SE“, broj 3 označava odgovor „NEMAM MIŠLJENJE“, broj „4“ označava odgovor „SLAŽEM SE“, te broj „5“ označava „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u prosjeku ispitanici se ne slažu s tvrdnjom kako dijete ima bolji odnos s onim roditeljem s kojim živi većinu vremena, odnosno prosjek iznosi 2,830 što nam ukazuje na odgovor broj „2“.

### Za djecu iz obitelji s puno verbalnih i fizičkih sukoba razvod je dobro rješenje?

<b>ZA DJECU IZ OBITELJI S PUNO VERBALNIH I FIZIČKIH SUKOB RAZVOD JE DOBRO RIJEŠENJE</b>		
UOPĆE SE NE SLAŽEM	2	1,26%
NE SLAŽEM SE	6	3,77%
NEMAM MIŠLJENJE	7	4,40%
SLAŽEM SE	88	55,35%
U POTPUNOSTI SE SLAŽEM	56	35,22%
<b>UKUPNO</b>	<b>159</b>	<b>100,00%</b>

Tablica 7. Za djecu iz obitelji s puno verbalnih i fizičkih sukoba razvod je dobro rješenje, (Izrada autora)

Kao što tablica 7. prikazuje na navedenu tvrdnju 55,35% točnije njih 88 ispitanih odabralo je odgovor „Slažem se“. 35,22% ispitanika odabralo je odgovor u potpunosti se slažem“. 4,40% ispitanika nema mišljenje o ponuđenoj tvrdnji. 4% ispitanika se ne slaže s navedenom tvrdnjom, dok samo 1,26% odabire odgovor „Uopće se ne slažem“.

Kada pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, „NE SLAŽEM SE“, „NEMAM MIŠLJENJE“, „SLAŽEM SE“, te „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, broj „2“ označava odgovor „NE SLAŽEM SE“, broj 3 označava odgovor „NEMAM MIŠLJENJE“, broj „4“ označava odgovor „SLAŽEM SE“, te broj „5“ označava „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u prosjeku ispitanici se slažu s tvrdnjom kako za djecu iz obitelji s puno verbalnih i fizičkih sukoba razvod je dobro rješenje, odnosno prosjek iznosi 4,194 što nam ukazuje na odgovor broj „4“.

### **Djeca rastavljenih roditelja imati će više emocionalnih teškoća nego djeca cjelovitih obitelji?**

45% ispitanika ne slaže se s tvrdnjom „Djeca rastavljenih roditelja imat će više emocionalnih teškoća nego djeca cjelovitih obitelji“. 37,34% ispitanika slaže se s navedenom tvrdnjom. 12% ispitanika nema mišljenje o tvrdnji. 3,14% u potpunosti se slaže s navedenom tvrdnjom, dok gotovo 3% ispitanika odabralo je odgovor „uopće se ne slažem“.

Kada pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, „NE SLAŽEM SE“, „NEMAM MIŠLJENJE“, „SLAŽEM SE“, te „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, broj „2“ označava odgovor „NE SLAŽEM SE“, broj 3 označava odgovor „NEMAM MIŠLJENJE“, broj „4“ označava odgovor „SLAŽEM SE“, te broj „5“ označava „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u prosjeku ispitanici se ne slažu s tvrdnjom kako djeca rastavljenih roditelja će imati više emocionalnih teškoća nego djeca cjelovitih obitelji, odnosno prosjek iznosi 2,943 što nam ukazuje na odgovor broj „2“.

### **Djeca rastavljenih roditelja imati će niže samopoštovanje nego djeca cjelovitih obitelji?**

Na pitanje hoće li djeca rastavljenih roditelja imati niže poštovanje nego djeca cjelovitih obitelji 93 ispitanika odnosno 58,49% odgovorilo je kako se ne slaže s tom tvrdnjom. 19% ispitanika točnije njih 30 nije se izjasnilo odnosno odabrali su odgovor „Nemam mišljenje“. Skoro 14% odnosno 22 ispitanika slaže se s tvrdnjom. S istom se uopće ne slaže osam ispitanika što u postocima iznosi 5,03%. Šest ispitanika u potpunosti se slaže s navedenom tvrdnjom.



Kada pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, „NE SLAŽEM SE“, „NEMAM MIŠLJENJE“, „SLAŽEM SE“, te „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, broj „2“ označava odgovor „NE SLAŽEM SE“, broj 3 označava odgovor „NEMAM MIŠLJENJE“, broj „4“ označava odgovor „SLAŽEM SE“, te broj „5“ označava „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u prosjeku ispitanici se ne slažu s tvrdnjom kako djeca rastavljenih roditelja će niže samopoštovanje nego djeca cjelovitih obitelji, odnosno prosjek iznosi 2,528 što nam ukazuje na odgovor broj „2“.

### **Rastavljeni roditelji ulažu više truda u odgoj i skrb nego što su to prije?**

57 ispitanika, točnije 36% se ne slaže s ponuđenom tvrdnjom, 36% ispitanika nema mišljenje o tome ulažu li rastavljeni roditelji više truda u odgoj i skrb djece nego što su to činili prije. S tvrdnjom se slaže 43 ispitanika, dok je njih šest odgovorilo kako se uopće ne slažu s tvrdnjom. Samo 2,52% odnosno četiri ispitanika se u potpunosti slaže sa tvrdnjom da rastavljeni roditelji djece ulažu više truda u odgoj i skrb djece nego što su ti prije.

Kada pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, „NE SLAŽEM SE“, „NEMAM MIŠLJENJE“, „SLAŽEM SE“, te „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, broj „2“ označava odgovor „NE SLAŽEM SE“, broj 3 označava odgovor „NEMAM MIŠLJENJE“, broj „4“ označava odgovor „SLAŽEM SE“, te broj „5“ označava „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u prosjeku ispitanici se ne slažu s tvrdnjom kako rastavljeni roditelji djece ulažu više truda u odgoj i skrb djece nego što su prije, odnosno prosjek iznosi 2,886 što nam ukazuje na odgovor broj „2“.

### **Djecu je važno na vrijeme pripremiti na razvod braka?**

61,01% ispitanika točnije njih 97 slaže se s tvrdnjom „Djecu je važno pripremiti na razvod“. 49 ispitanika se u potpunosti složilo s tvrdnjom, dok deset ispitanika nema mišljenje o navedenoj tvrdnji. 2% ispitanika odabralo je odgovor „Uopće se ne slažem“ dok na odgovor „Ne slažem se“ nije odgovorio niti jedan ispitanik.

Kada pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, „NE SLAŽEM SE“, „NEMAM MIŠLJENJE“, „SLAŽEM SE“, te „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, broj „2“ označava odgovor „NE SLAŽEM SE“, broj 3 označava odgovor „NEMAM MIŠLJENJE“, broj „4“ označava odgovor „SLAŽEM SE“, te broj „5“ označava „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u prosjeku ispitanici se slažu s tvrdnjom kako je djecu važno na vrijeme pripremiti na razvod braka, odnosno prosjek iznosi 4,188 što nam ukazuje na odgovor broj „4“.

### **Razvod različito utječe na djecu ovisno o njihovoj dobi?**

Da razvod različito utječe na djecu ovisno o njihovoj dobi, slaže se 110 ispitanika što u postocima iznosi 69,18% . S tvrdnjom se u potpunosti složilo 28 ispitanika, dok se s istom ne slaže deset ispitanika točnije 6,29%. Sedam ispitanika nema mišljenje o navedenoj tvrdnji, a njih 2,25% se uopće ne slaže da razvod različito utječe na djecu ovisno o dobi.

Kada pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, „NE SLAŽEM SE“, „NEMAM MIŠLJENJE“, „SLAŽEM SE“, te „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „UOPĆE SE NE SLAŽEM“, broj „2“ označava odgovor „NE SLAŽEM SE“, broj 3 označava odgovor „NEMAM MIŠLJENJE“, broj „4“ označava odgovor „SLAŽEM SE“, te broj „5“ označava „U POTPUNOSTI SE SLAŽEM“ u prosjeku ispitanici nemaju mišljenje o tvrdnji kako razvod različito utječe na djecu ovisno o njihovoj dobi, odnosno prosjek iznosi 3,930 što nam ukazuje na odgovor broj „3“.

### **S kime bi dijete trebalo živjeti nakon razvoda?**

<b>S KIME MISLITE DA BI DIJETE TREBALO ŽIVJETI NAKON RAZVODA</b>		
MAJKA	116	72,96%
OTAC	2	1,26%
DRUGI	9	5,66%
MAJKA/OTAC	17	10,69%
SVA TRI PONDUĐENA ODGOVORA	15	9,43%
<b>UKUPNO</b>	<b>159</b>	<b>100,00%</b>

Tablica 8. S kime bi dijete trebalo živjeti nakon razvoda?, (Izrada autora)

Iz tablice 8. vidljivo je kako gotovo 73% ispitanika, točnije njih 116 smatra da je majka ta s kojom bi dijete trebalo živjeti nakon razvoda. Razloge koje ispitanici navode su brižnost, pouzdanost, povezanost između djeteta i majke te ostalo. Samo 1,26% ispitanika smatra da je otac bolji izbor. 6% smatra kako bi dijete nakon razvoda trebalo živjeti s nekim drugim, odnosno niti sa majkom niti s ocem, dok gotovo 11% smatra da bi dijete trebalo živjeti i sa majkom i sa ocem. Moramo napomenuti kako je 9,43% ispitanika odabralo sva tri ponuđena odgovora, drugim riječima smatraju kako bi dijete trebalo živjeti i sa majkom i sa ocem i sa nekim drugim. Kod ispitanika koji su odabrali sva tri odgovora analizirali smo obrazloženje odabranog odgovora te ističemo kako su se ispitanici odlučili na sva tri odgovora iz razloga što njihov odabrani odgovor ovisi o razlogu razvoda braka, odnosno o situaciji u kojoj se dijete nalazi.

Ukoliko pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „MAJKA“, „OTAC“, „DRUGI“, „MAJKA/OTAC“, te „SVA TRI PONUĐENA ODGOVORA“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „MAJKA“, broj „2“ označava odgovor „OTAC“, broj 3 označava odgovor „DRUGI“, broj „4“ označava odgovor „MAJKA/OTAC“, te broj „5“ označava odgovor „SVA TRI PONUĐENA ODGOVORA“ prosječno ispitanici smatraju kako bi dijete nakon razvoda braka trebalo živjeti s majkom, odnosno prosjek iznosi 1,823.

### **Kada odrastu djeca rastavljenih roditelja imati će slabiji uspjeh od djece nerastavljenih roditelja u sljedećim životnim područjima?**

Navedeno pitanje sadržavalo je pet područja:

1. školovanje,
2. ekonomski status,
3. društveni status,
4. samopoštovanje i
5. ljubavni odnosi,

Da su djeca rastavljenih roditelja u području školovanja jednaka kao i djeca cjelovitih obitelji smatra 61,01%, točnije njih 97. „Nemam mišljenje“ odabralo je 43 ispitanika što u postocima iznosi 27,04%. Da će djeca rastavljenih roditelja imati lošiji uspjeh u školovanju smatra 16% ispitanika, dok njih samo 1,89% smatra da će djeca rastavljenih roditelja imati bolji uspjeh u školovanju tijekom života.

Kada pretvorimo odabrane odgovore iz tekstnog oblika „JEDNAK“, „NEMAM MIŠLJENJE“, „LOŠIJI“, te „BOLJI“ u brojčane oznake gdje broj „1“ označava odgovor „JEDNAK“, broj „2“ označava odgovor „NEMAM MIŠLJENJE“, broj 3 označava odgovor „LOŠIJI“, te broj „4“ označava odgovor „BOLJI“, u prosjeku ispitanici smatraju kako su djeca rastavljenih roditelja u području školovanja jednaka kao i djeca cjelovitih obitelji, odnosno prosjek iznosi 1,528 što nam ukazuje na odgovor broj „1“.

Kada je ekonomski status u pitanju 89 ispitanika, odnosno 56% smatra kako je jednak kao i kod djece cjelovitih obitelji. Čak 53 ispitanika nema mišljenje o ovom pitanju. Da će ekonomski status biti lošiji smatra 6% ispitanika, a da će biti bolji smatra samo osam ispitanika.

U prosjeku ispitanici smatraju kako je ekonomski status jednak kao i kod djece cjelovitih obitelji, odnosno prosjek iznosi 1,597 što nam ukazuje na odgovor broj „1“.

95 ispitanika smatra da će društveni status djece razvedenih roditelja biti jednak onom djece cjelovitih obitelji. 28,30% ispitanika nema mišljenje o društvenom statusu djece rastavljenih roditelja, dok je 9,43% ispitanika odabralo da će društveni status biti lošiji u djece rastavljenih roditelja. Samo je 2,52% smatralo kako će isti biti bolji.

U prosjeku ispitanici smatraju kako će društveni status djece razvedenih roditelja biti jednak onom djece cjelovitih obitelji, odnosno prosjek iznosi 1,547 što nam ukazuje na odgovor broj „1“.

Da će samopoštovanje djece rastavljenih roditelja biti jednako kao i kod druge djece, smatra 79 ispitanika, što u postocima iznosi 49,69%. I kod ovog pitanja kao i kod prethodnih čak 27,04% ispitanika nije imalo mišljenje. Da će samopoštovanje djece biti lošije smatra 22,01% ispitanika, a da će biti bolje smatra 1,26% ispitanika.

U prosjeku ispitanici smatraju kako će samopoštovanje djece rastavljenih roditelja biti jednako kao i kod druge djece, odnosno prosjek iznosi 1,748 što nam ukazuje na odgovor broj „1“.

Posljednje područje u pitanju su ljubavni odnosi, 41,51% ispitanika smatra da će odnosi biti jednaki kao i kod drugih. I na ovom području čak 52 ispitanika nije imalo mišljenje o

uspjehu u ljubavnim odnosima u budućnosti djece rastavljenih roditelja. Da će ljubavni odnosi biti lošiji smatra 13,84% ispitanih, a da će biti bolji smatra skoro 12% odnosno njih 19.

U prosjeku ispitanici smatraju kako će ljubavni odnosi djece rastavljenih roditelja biti jednaki kao i kod druge djece, odnosno prosjek iznosi 1,962 što nam ukazuje na odgovor broj „1“.

## 4. RURALNO I URBANO

U ovom poglavlju rada usporediti će se rezultati anketnog ispitivanja u objektu koji se nalazi u ruralnom djelu grada, sa rezultatima objekta iz urbanog dijela grada. U ruralni dio su smješteni objekt „Potočić“ koji se nalazi u Donjem Dragonošću, gdje je anketno ispitivanje provedeno na 31 ispitaniku uključujući odgajatelje i roditelje, dok su pod urbani dio grada smješteni objekte „Vretence“ i „Zvončić“ koji se nalaze u Lučkom i u Blatu u kojem je broj ispitanika 27. Rezultate iz navedena dva objekta su promatrani zajedno kako bi broj ispitanika bio približan. Usporedba je provedena na svim pitanjima izuzevši demografske podatke.

### **Smatram da je najosjetljivija dob djeteta za razvod:**

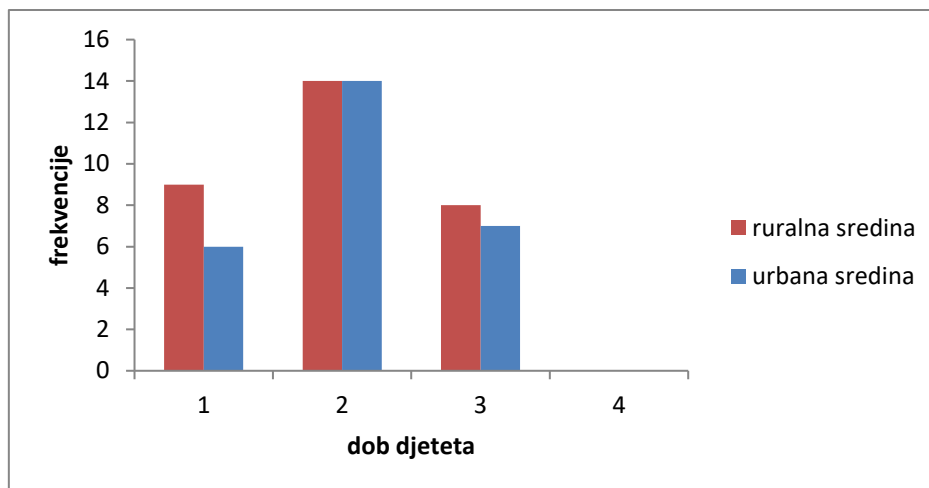
Da je najosjetljivija dob djeteta za razvod roditelja od šest do deset godina smatra jednak broj ispitanika, odnosno sa ovom tvrdnjom slažu se ispitanici iz ruralne i iz urbane sredine. Ukupno 14 ispitanika, iz ruralne i urbane sredine. Odgovor od 11-15 godina odabralo je 26%, za isti odgovor odlučilo se 26% ispitanih u objektima „Vretence“ i „Zvončić“<sup>1</sup>. 29,03% ispitanih u objektu „Potočić“<sup>2</sup> smatra da je najosjetljivija dob djeteta za razvod od rođenja do pete godine života, dok se u druga dva objekta „Vretence“ i „Zvončić“ za taj isti odgovor odlučilo 22,22% ispitanih. Nitko od ispitanih ne smatra da je najosjetljivija dob djeteta za razvod roditelja od 18-25 godina.

Iz niže navedenog grafičkog prikaza Grafikon 1. možemo uočiti kako rezultati ponuđenog pitanja nemaju velika odstupanja između ove dvije sredine. Oznake na grafikonu 1,2,3,4, označavaju dob djeteta iskazanu u intervalima (0-5;6-10;11-15;18-25 godina). Na okomitoj osi prikazane su frekvencije odabranih odgovora, tj. koliko puta se određeni odgovor javio u uzorku.

---

<sup>1</sup> Odnosi se na urbanu regiju

<sup>2</sup> Odnosi se na ruralnu regiju



Grafikon 1. Smatram da je najosjetljivija dob djeteta za razvod, (Izrada autora)

### Kako razvod braka utječe na navedena područja?

KAKO RAZVOD BRAKA UTJEČE NA NAVEDENA PODRUČJA		BR. ISPITA NIKA	RURALNA SREDINA	BR. ISPITA NIKA	URBANA SREDINA
USPJEH U ŠKOLI DJETETA	NEGATIVNO	25	80,65%	21	77,78%
	NEMA UTJECAJ	2	6,45%	3	11,11%
	POZITIVNO	0	0,00%	1	3,70%
	NEODLUČAN	4	12,90%	2	7,41%
	UKUPNO	31	100,00%	27	100,00%

Tablica 9. Kako razvod braka utječe na navedena područja, (Izrada autora)

Pod pitanjem „Kako razvod braka utječe na navedena područja“, promatrana su sljedeća tri područja: Uspjeh u školi djeteta, emocionalni razvoj djeteta i ekonomski status obitelji. Iz Tablica 9. je vidljivo kako 81% ispitanika iz ruralne sredine te, 78% ispitanika iz urbane sredine smatra da će razvod braka negativno utjecati na uspjeh djeteta u školi. Da razvod braka na isto područje nema utjecaj smatra 6,45% ispitanika iz ruralne sredine, dok iz urbane sredine njih 11,11%. U ruralnoj sredini niti jedan ispitanik ne smatra da razvod braka utječe pozitivno na uspjeh u školi djeteta, a samo jedna osoba iz ruralne sredine se slaže s navedenom tvrdnjom da razvod braka utječe pozitivno na uspjeh u školi djeteta. Na navedenu tvrdnju četiri ispitanika iz ruralne sredine te, dva ispitanika iz urbane sredine nisu mogla odlučiti kako razvod braka utječe na uspjeh u školi djeteta.

Razvod braka roditelja ima negativan utjecaj na emocionalni razvoj djeteta smatra 94% ispitanika iz ruralne sredine, dok se na isti odgovor odlučilo 85,19% ispitanika u urbanoj sredini.

Jedna osoba iz ruralne sredine smatra da razvod braka nema utjecaj na navedeno područje, a niti jedna osoba iz ruralne sredine ne smatra da razvod nema utjecaj na emocionalni razvoj djeteta. Da razvod ima pozitivan učinak na emocionalni razvoj djeteta niti jedna osoba iz ruralne, a samo dva ispitanika iz urbane sredine odabrala su taj odgovor. Jedna osoba iz ruralne i dvije osobe iz urbane sredine su odabrale odgovor neodlučan na ovoj tvrdnji. Ako obratimo pozornost na područje ekonomski status obitelji uočiti ćemo da 17 ispitanika u ruralnoj, a 15 ispitanika u urbanoj sredini smatra kako razvod negativno utječe na navedeno područje. 12,90% točnije njih četvero ispitanika iz ruralne te 11,11% iz urbane sredine smatra kako razvod nema utjecaj na ekonomski status djeteta. Pozitivan utjecaj odabralo je 3,23% ispitanika u ruralnoj sredini, a 7,41% ispitanika u urbanoj sredini. Neodlučnih ispitanika u ruralnoj sredini je 29,03%, dok ih je u urbanoj sredini 25,93%.

Ukoliko obratimo pozornost na analizirane podatke, te usporedimo odgovore ruralne i urbane sredine možemo zaključiti da se ne razilaze u mišljenjima, odnosno nema velikih odstupanja.

#### **4.1. Zaključna razmatranja nakon analize promatranih sredina**

U ovoj usporedbi analizirana su sva pitanja izuzev demografskih podataka, te nisu uočena velika odstupanja u odabranim odgovorima između dviju navedenih sredina. Drugim riječima iz ovoga se može zaključiti kako sredina ne utječe na mišljenje o utjecaju razvoda na djecu predškolske dobi



## 5. DISKUSIJA

U radu je izvršena analiza utjecaja razvoda braka na dijete predškolske dobi. Razmatrana su neka od pitanja poput najosjetljivija dob djeteta za razvod? Zatim ima li razvod braka veći utjecaj na dijete muškog spola ili na dijete ženskog spola? Da li je djecu potrebno prethodno pripremiti na razvod braka? S kojim roditeljem bi dijete trebalo živjeti nakon razvoda? I mnoga druga pitanja.

Prikupljenim podacima se nije mogao ispitati utjecaj razvoda braka na djecu predškolske dobi, već se ispitivalo koliko je razvod braka povezan s ispitanim varijablama.

Na anketna pitanja svoje odgovore dalo je 159 ispitanika, od navedenih 159 ispitanika 45 njih ima status odgajatelja, odnosno 28,3% od ukupnog broja ispitanika, dok je ostalih 114, što predstavlja 72% ispitanika, korisnici dječjeg vrtića. Radi daljnjeg obrazloženja rezultata, bitno je napomenuti kako je svih 45 ispitanika sa statusom odgajatelja u potpunosti ženskog spola.

Podjela ispitanika prema spolu iznosi 137 ženskih ispitanika (86,16%) u odnosu naprema 22 muških ispitanika (13,84%). Anketu je ispunilo 51% ispitanika dobi između 33 i 42 godine, što predstavlja najveći postotak ukupno ispitanih, 33% ispitanih nalazilo se u dobi između 23 i 32 godine, dok je najmanji broj ispitanika bio dobi između 53 i 62 godine, što iznosi 2,52% od ukupnog broja ispitanih. Navedeni rezultati su pokazatelj kako su pripadnice ženskog spola bila pristupačnije za ispunjavanje anketnog upitnika u odnosu na muški spol.

Ispitivanje je provedeno u pet objekata dječjeg vrtića Hrvatski Leskovac. Najveći broj ispitivanja proveden je u područnom objektu „Breza“ koji se nalazi u naselju Brezovica, a anketni upitnik ispunilo je 50 ispitanika uključujući roditelje i odgajatelje. Sljedeći objekt po broju ispitanih jest Hrvatski Leskovac koji je ujedno i centralni objekt, a nalazi se u istoimenom mjestu, a u ispunjavanju anketnog upitnika sudjelovalo je 40 ispitanika, odnosno 25,16% od ukupnog broja ispitanih. Zatim, prema broju ispitanih slijedi redom; objekt „Potočić“ smješten u Donjem Dragonošću s 31 ispitanikom (20%), objekt „Zvončić“ u Zagrebačkom naselju Blato, gdje je u ispitivanju sudjelovalo 22 ispitanika, što je u postotku izraženo 14%. Na posljednjem mjestu prema broju ispitanika nalazi se objekt „Vretence“ smješten u Lučkom, a u navedenom objektu u ispunjavanju anketnog upitnika sudjelovalo je 16 ispitanika, odnosno 11% uključujući roditelje i odgajatelje kao i u svim ranije navedenim objektima.

U anketi je bilo potrebno naznačiti kojeg su stupnja stručne spreme ispitanici, najmanji postotak ispitanih, 5,03%, točnije osmero ispitanih ima završen najviši stupanj obrazovanja, odnosno magisterij ili doktorat. Zatim 13 ispitanika, što predstavlja 8,18% pripadaju kategoriji kvalificiranog radnika, visoko kvalificiranog radnika te završenoj srednjoj školi do tri godine. Završenih četiri razreda srednje škole ima 38,36% odnosno 61 ispitanik. Višu i visoku stručnu spremu ima najviši postotak ispitanih, njih 48,43%, preciznije 77 ispitanika.

U anketnom upitniku ispitanici su trebali naznačiti jesu li rastavljeni ili ne, jesu li u procesu rastave ili ne žive zajedno sa svojim supružnikom. Rastavljenih ispitanika je bilo svega četiri. Njihovi upitnici nisu uzeti u obzir zbog premalog broja naprema ostalih ispitanika koji su u braku ili još nisu stupili u brak.

Na pitanje „Najosjetljivija dob djeteta za razvod“ najveći broj ispitanih smatra kako je to između 6 do 10 godina. Može se zaključiti kako ispitanici smatraju navedenu dob najosjetljivijom iz razloga jer djeca u toj dobi već mogu razumjeti nastalu situaciju oko razvoda, no nesigurnost i strah od razdvajanja roditelja može dovesti do optuživanja samog sebe.

Čak 73% ispitanih, odnosno 116 ispitanika smatra da bi dijete nakon razvoda trebalo živjeti s majkom, dok se samo za oca odlučilo dvoje ispitanika. Obzirom na rezultate, navedeni su neki od komentara ispitanika: „Većina djece je više emocionalno vezana za majku“, „Pretpostavljam da je dijete uvelike povezanije s majkom, jedino ako nije slučaj da je majka ta koja je problematična u obitelji“, „Majka je uvijek više emocionalno vezana uz svoje dijete“, „Povezanost majke i djeteta je jače i veće od veze s ocem“, itd.

U anketnom upitniku ispitanici su imali ponuđeno pitanje „Smatrate li da je razvod ponekad dobar za dijete?“. Njih 129 točnije 81,13% ispitanih smatra kako je razvod ponekad dobar za dijete, dok je negativan odgovor odabralo 30 ispitanih tj. 19% smatra kako razvod braka nije dobro rješenje za dijete.

Uz postavljeno pitanje u anketnom upitniku ispitanici su imali mogućnost napisati komentare, slijede neki od njih: „*Ja sam dijete rastavljenih roditelja i najljepši dan u životu mi je bio kad su se napokon rastali. Zašto? Zato što je napokon bio mir, tišina bez svađa*“; „*Kod učestalih svađa, agresivnosti, nasilja psihičkog i fizičkog maltretiranja. Trajnije su posljedice kod djeteta od lošeg braka nego od rastave.*“; „*Bolje da dijete živi sa jednim stabilnim*

*roditeljem od kojeg dobiva sve potrebno za svoj razvoj nego živjeti s roditeljem u domu gdje ima svađe, ne povjerenja i ostalog štetnog za razvoj djeteta. “*

Iz dobivenih komentara da se zaključiti kako većina ispitanika smatra ovisnost, ili neku vrstu nasilja opravdanim za razvod braka.

Cilj slijedećeg pitanja postavljenog u anketnom upitniku bio je ispitati stavove ispitanika kako razvod braka utječe na određena područja kod djeteta:

- Uspjeh u školi,
- Emocionalni razvoj djeteta,
- Ekonomski status obitelji.

Da će na uspjeh u školi, razvod utjecati negativno, smatra najveći broj ispitanika, odnosno 129, što predstavlja 81,13%, dok u suprotnom samo troje ispitanika smatra kako će na uspjeh u školi, razvod utjecati pozitivno. Potvrđeno je kako se dobiveni odgovori slažu s analizama iz stručne literature, da razvod braka negativno utječe na uspjeh djeteta u školi.

U anketnom upitniku 146 ispitanika smatra da razvod braka negativno utječe na emocionalni razvoj djeteta. Obzirom da je poznato kako su emocije djeteta kratkotrajne, vrlo snažne, izravne, spontane, itd. i djeca nemaju kontrolu nad vlastitim osjećajima u početku svog emocionalnog razvoja te im je stoga potrebna pomoć roditelja kako bi ih naučili regulirati. Iz anketnog upitnika vidljivo je kako se roditelji slažu s navedenom tvrdnjom.

Na pitanje kako razvod braka utječe na ekonomski status obitelji, čak 49 ispitanika nije se moglo odlučiti za niti jedan od ponuđenih odgovora, dok se ponovno za negativan utjecaj odlučio 91 ispitanik, odnosno 57,23%, misleći pritom kako se odlaskom jednog od roditelja financijske mogućnosti smanjuju.

Iako su istraživanja iz stručne literature dokazala da razvod braka često ima različit utjecaj na djecu ovisno o spolu, a odgovori ispitanika iz anketnog upitnika su u velikoj većini negativni, odnosno ispitanici smatraju da razvod braka ima jednak utjecaj na djecu oba spola. Da se uopće ne slažu s navedenom konstatacijom smatra 58 ispitanika, točnije 36,48%, dok se 63 ispitanika ne slažu s tvrdnjom da razvod braka ima drugačiji utjecaj na djecu ovisno o spolu. Neki od komentara koje su ispitanici priložili na navedeno pitanje: „*Smatram da bez obzira na spol i dob djeteta razvod braka isto utječe na djecu. Odvajanje od jednog od roditelja ostaviti će negativan razvoj za oba spola djeteta.*“, „*Mislim da razvod ima jednak utjecaj i na djevojčice i*

*na dječake. I jednima i drugima je potrebna stalna igra, priča, itd., sa oba roditelja. S majkom jedne stvari s ocem druge ali oboje su potrebni za razvoj u svakom smislu.“. U nastavku je naveden jedan od komentara ispitanika koji smatra da razvod ipak utječe različito na dječake i na djevojčice: „Smatram da su djevojčice emotivnije od dječaka, ali i da će reakcija djeteta najviše ovisiti o povezanosti djeteta s ocem/majkom, odnosno roditelju koji više neće živjeti s njima. Dječaci će možda postati agresivniji dok će djevojčice biti emotivnije“.*

Sljedeće anketno pitanje odnosi se na tvrdnju da li je djetetu rastavljenih roditelja potrebna stručna pomoć? Čak se 95 sudionika, što predstavlja 60%, odlučilo na potvrđan odgovor, odnosno da je potrebno djeci pružiti stručnu pomoć, dok se njih 14 ne slaže s tom tvrdnjom. Za odgovor „Nemam mišljenje“, odlučilo se 22 ispitanika. Prema nekim stručnjacima, a vidljivo je i prema većem broju ispitanika, djeci čiji su roditelji u procesu razvoda potrebno je pružiti stručnu pomoć, prvenstveno ako razvod braka ne protječe mirno.

Ispitanici smatraju kako dijete neće imati bolji odnos s roditeljem kod kojeg provodi većinu vremena, odnosno iako dijete živi s jednim od roditelja ne znači da će s drugim roditeljem imati lošiji odnos. S navedenom tvrdnjom ne slaže se 69 ispitanika, što predstavlja 43,4%, dok broj ispitanika koji se slažu s tom tvrdnjom iznosi 48, odnosno 30,19% od ukupnog broja ispitanih. Iako postoje slučajevi gdje je dijete više privrženo roditelju kod kojeg provodi više vremena.

Više od polovine od ukupnog broja ispitanih dalo je pozitivan odgovor, odnosno njih 88 složilo se s tvrdnjom da je katkad razvod dobra solucija kod obitelji s puno verbalnih i fizičkih sukoba. Samo 4% ispitanika, tj. šestero ih se ne slaže s navedenom tvrdnjom te misle kako razvod nije dobra opcija kod takvih obitelji. Djeca od roditelja uče obrasce ponašanja, stoga ukoliko u obitelji dolazi do verbalnog i fizičkog nasilja, razvod može biti dobra opcija, kako bi djeca izbjegla takvo ponašanje da se ne odrazi na njih u budućnosti

Mišljena ispitanika podijeljena su kod pitanja „hoće li dijete rastavljenih roditelja imati više emocionalnih poteškoća u odnosu na djecu nerastavljenih roditelja. Njih 45%, točnije 71 ispitanik odabralo je odgovor „Ne slažem se“, dok se 38% ispitanika, odnosno njih 60 složilo sa tvrdnjom da će djeca rastavljenih roditelja imati više emocionalnih poteškoća nego djeca iz cjelovitih obitelji. Iz dobivenih rezultata se da zaključiti kako većina ispitanika smatra razvod kao negativnu podlogu za ostvarivanje emocionalnih veza.

Sljedeća tvrdnja koja je bila postavljena u anketnom upitniku glasi kako će djeca rastavljenih roditelja imati niže samopoštovanje nego djeca cjelovitih obitelji. Sa tvrdnjom se nije složilo 93 ispitanika što u postocima iznosi 58,49% odnosno više od polovice ispitanih smatra kako razvod braka nema utjecaj na samopoštovanje djeteta. Njih 22 ispitanih, preciznije 14% se slaže s navedenom tvrdnjom, dok se 30 ispitanika odlučilo za odgovor „Nemam mišljenje“. Slika djeteta koju ono ima o sebi ima veliku ulogu u njegovu životu. Hoće li ta slika biti razvijati u dobrom smjeru ili ne uvelike ovisi o roditeljskoj ulozi.

Više od polovice ispitanika slaže se kako je djecu važno na vrijeme pripremiti za razvod, njih 97 tj. 61,01% odabralo je odgovor „Slažem se“ na navedenu tvrdnju. U potpunosti se sa tvrdnjom složilo 49 ispitanika što u postocima iznosi 31%. Njih troje smatra kako djecu nije potrebno prethodno pripremiti na razvod. Kroz komentare navedene u anketnom upitniku vidljivo je kako ispitanici smatraju kako je najbolji način za pripremu djeteta na razvod braka roditelja iskreni razgovor i pokušaj objašnjenja novonastale situacije.. Kao prilog tome slijedi i nekoliko primjera odgovora ispitanika. „*Otvorenim i iskrenim razgovorom, jer djeci ne treba skrivati istinu već obrazložiti.*“; „*Kada se roditelji na to odluče 100% odmah treba djetetu reći i objasniti što će se dogoditi, kakva će životna situacija nadalje biti i kako će to utjecati na dijete.*“; „*Djeci treba reći što se događa u obitelji te da su se roditelji odlučili razvesti. Uvjeriti ih da brinemo o njima od samog početka te da su i dalje voljena i željena ali da se roditelji ne slažu više i da čine jedno drugo nesretnim*“

Također neki od ispitanika smatraju kako je nemoguće pripremiti dijete na razvod braka. „*Djecu je nemoguće pripremiti za razvod, jer nikad nisu spremna, čak i kad je prisutno nasilje još žele normalnu obitelj.*“; „*Nemoguće je pripremiti dijete za razvod. Sami roditelji ne mogu ni sebe adekvatno pripremiti, jasno je da treba razgovarati s djetetom, ali nikad je neće postići potpuno pripremljenost.*“; „*Mislim da se djecu ne može pripremiti na razvod braka jedino ako su ta djeca starija, već prošla pubertet, i mogu na neki način razumjeti svoje roditelje.*“; „*Ne možeš ih nikada pripremiti dovoljno. Ukratko objasniti što će se dogoditi, gdje će živjeti, ali da to neće utjecati na njihovu brigu i ljubav o njima*“.

Dobiveni podaci potvrđuju teorijske stavove o važnosti pripreme djece na razvod kroz razgovor. To je najčešći način kojim roditelji pristupaju kako bi cijelu situaciju olakšali djeci koliko je to moguće.

Da rastavljeni roditelji djecu ulažu više truda u odgoj i skrb djece nego što su to činili prije razvoda smatra 43 ispitanika, točnije 27,04%. Sa istom tvrdnjom se ne slaže 57 ispitanih, odnosno 36%. I na ovom pitanju kao i na prethodnom mnogo je onih, točnije njih 49 ispitanih, koji se nisu mogli odlučiti ni za jedan od ponuđenih odgovora te su tako odabrali odgovor „Nemam mišljenje“.

Nema teorijskih dokaza da rastavljeni roditelji ulažu više truda u odgoj i skrb djece prije razvoda, što i potvrđuje većina negativnih odgovora, ili odabir nijednog od ponuđenih.

Skoro 70% ispitanih, tj. njih 110 slaže se sa tvrdnjom da razvod različito utječe na djecu ovisno o njihovoj dobi. Deset ispitanika odabralo je odgovor „Ne slažem se“, dok se s tvrdnjom uopće ne slaže samo četvero ispitanih. Istraživanja su pokazala kako razvod zbilja utječe drugačije na djecu ovisno o njihovoj dobi, što potvrđuju i dobiveni rezultati anketnog ispitivanja.

Posljednje pitanje u anketnom upitniku bilo je vezano za budućnost djeteta. Kada odrastu djeca rastavljenih roditelja imati će slabiji uspjeh od djece ne rastavljenih roditelja u:

- Školovanju
- Ekonomskom statusu
- Društvenom statusu
- Ljubavnim odnosima
- Samopoštovanju

Ispitanici smatraju da će dijete rastavljenih roditelja u daljnjem školovanju biti jednako uspješno kao i djeca iz cjelovitih obitelji, njih 97 smatra kako dijete neće imati poteškoća u ovom području. Da će uspjeh u školovanju biti lošiji nego u djece čiji roditelji nisu rastavljeni smatra 16 ispitanika. Čak 43 ispitanika odabralo je odgovor „Nemam mišljenje“ za navedenu tvrdnju.

Jednako kao i za područje ranije navedeno najveći broj ispitanika, njih 89, smatra da će ekonomski status djeteta čiji su roditelji rastavljeni u budućnosti biti jednak onome djece koja su odrastala u cjelovitim obiteljima. Da će isti status biti lošiji u djece rastavljenih roditelja smatra samo devet ispitanika, a da će biti bolji od djece koja su rasla u cjelovitoj obitelji smatra njih osam odnosno 5,03%

Što se tiče društvenog statusa u odrasloj dobi djeteta iz obitelji rastavljenih roditelja skoro 60% ispitanih smatra kako će biti jednak djeci čiji roditelji nisu rastavljeni. 15 ispitanika smatra kako će društveni status biti lošiji nego u djece nerastavljenih roditelja.

U slijedećoj kategoriji jesu ljubavni odnosi u odrasloj dobi djeteta čiji su roditelji razvedeni. 66 ispitanika smatra kako će ljubavni odnosi biti jednaki odnosima ljudi čiji roditelji nisu rastavljeni. Na ovo pitanje 52 ispitanika nije moglo odlučiti, stoga su odabrali odgovor „Nemam mišljenje“. Za odgovor „Bolji“ odlučilo se čak 19 ispitanika, dok je odgovor „Lošiji“ odabralo skoro 12% tj. njih 22 smatra da će ljubavni odnosi u odrasloj dobi osobe čiji su roditelji rastavljeni biti lošiji.

Posljednja kategorija ponuđenih pitanja jest samopoštovanje djeteta u odrasloj dobi. Ponovno je najviše ispitanika njih 79, smatralo kako će samopoštovanje djece rastavljenih roditelja biti jednako samopoštovanju djece iz cjelovitih obitelji. 35 ispitanika smatra kako će samopoštovanje u odrasloj dobi djeteta rastavljenih roditelja biti lošije nego u druge djece.

U radu je također provedena i usporedba između ruralne sredine i urbane sredine kako bi se analiziralo ima li sredina u kojoj ispitanici žive utjecaj na različite stavove. Nakon analize rezultata ustanovljeno je kako su rezultati obje sredine podjednaki te da nema većih odstupanja.

## 6. ZAKLJUČAK

Obzirom da je roditeljstvo kao pojam socijalni proces koji se odvija unutar nekog posebnog prostora i vremena, prikazana je usporedba roditeljstva u prošlosti i u sadašnjosti. Kako se roditeljstvo mijenjalo proporcionalno razvitku svijeta i društva. Izazovi današnjeg roditeljstva su zahtjevniji nego prije, rezultat toga je povećanje broja razvoda brakova. Ubrzani ritam života uključujući i stresne situacije, samo su neki od razloga za razvod braka. Istraživanja su pokazala kako su i rekonstruirane obitelji sve učestalije, odnosno novi brak nakon razvoda. Veoma bitnu ulogu tijekom procesa razvoda braka imaju odgajatelji na djecu, kao i komunikacija samih odgajatelja s roditeljima.

Cilj rada je ispitivanje stavova roditelja i odgajatelja kroz anketni upitnik, utječe li i na koji način razvod braka na djecu predškolske dobi? Stavovi roditelja o utjecaju razvoda braka na djecu su približno jednaki u ruralnom, u što spada objekt Potočić iz Dragonošca i u urbanom dijelu u kojem se nalaze objekti Zvončić i Vretence iz naselja Lučko i Blato.

U ovom diplomskom radu provedena je analiza i ispitivanje stavova roditelja i djelatnika dječjeg vrtića o tome utječe li i na koji način razvod braka na dijete predškolske dobi. Anketni upitnik ispunilo je 175 ispitanika, a za analizu koristili su s upitnici ispunjeni od strane 159 ispitanika. Stavovi 16 ispitanika nisu uzeti za analizu iz razloga jer su ispitanici rastavljeni ili nisu odgovorili u potpunosti na sva pitanja unutar anketnog upitnika. Ispitanici su odgovarali na pitanja poput: koja je dob najosjetljivija za dijete kada se radi o razvodu, s kojim roditeljem bi dijete trebalo živjeti nakon razvoda, da li je djetetu potrebna stručna pomoć u slučaju razvoda roditelja, da li je potrebno djecu pripremiti na razvod braka, itd. Na pojedina pitanja, sudionici anketnog upitnika mogli su iznijeti i vlastiti komentar, odnosno mišljenje o pojedinim pitanjima. Iznošenje vlastitog mišljenja na neka od pitanja, daje dodatan uvid u odgovore, tj. kako roditelji i odgajatelji gledaju na utjecaj razvoda braka na djecu.

Odgovorima i stavovima ispitanika prikazano je kako razvod braka utječe jednako na djecu oba spola. A stručna literatura navodi kako će reakcije djece na razvod braka biti različite ovisno o spolu. Stavovi roditelja o utjecaju razvoda braka na dijete ovisno o njegovoj dobi podudaraju se sa stručnom literaturom, odnosno da razvod braka različito utječe na djecu ovisno o njihovoj dobi.



## Literatura

1. Alinčić, M. i drugi (2009). Obiteljski zakon II. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Narodne novine
2. Amato, P. (2014). The consequences of divorce for adults and children Društvena istraživanja: [časopis za opća društvena pitanja = journal for general social issues, God.23 (2014),
3. Bujišić, G. (2005). Dijete i kriza : priručnik za odgajatelje, učitelje i roditelje, Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga
4. Čudina-Obradović, M., Obradović, J., Psihologija braka i obitelji, Zagreb : Golden marketing-Tehnička knjiga, 2006
5. Juul, J. (2006). Vaše kompetentno dijete: prema novim temeljnim vrijednostima obitelji. Zagreb: Naklada Pelago
6. Ljubetić, M. Biti kompetentan roditelj, Zagreb : Mali profesor, 2007
7. Milanović, M. (2014). Pomozimo im rasti : priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja, Zagreb : Golden marketing - Tehnička knjiga
8. Pećnik, N., Raboteg-Šarić, Z., Josipović, V. (2003). Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline. Zagreb Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži
9. Petković, S. i Kregar, J. (1997). Ogledi o društvenim procesima i institucijama. Zagreb: Sveučilišna tiskara
10. Wallerstein, J.S.(2006.) A što s djecom? : odgoj djece prije, za vrijeme i nakon razvoda.: Zagreb : Planetopija

### Članci

1. Ercegovac Reić, i., Koludrović, M., Uloga životnih vrijednosti u objašnjenju stavova prema razvodu braka - međugeneracijska i unutar obiteljska perspektiva

### Web odredišta:

1. [http://slatestarcodex.com/Stuff/divorce\\_paper.pdf](http://slatestarcodex.com/Stuff/divorce_paper.pdf)
2. <http://www.familylab.hr>

### **Izjava o samostalnoj izradi rada**

Izjavljujem da sam ja ANA MARETIĆ, rođena u Zagrebu, studentica Učiteljskog fakulteta u Zagrebu samostalno provela aktivnosti istraživanja literature i napisala diplomski rad na temu

UTJECAJ RAZVODA BRAKA NA DJECU PREDŠKOLSKE DOBI

U Zagrebu, \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_  
Ana Maretić